

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра журналістики

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Васильченко В'ячеслав Миколайович

_____

«___» _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

ФОРМУВАННЯ ЕКО-КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИМИ ОНЛАЙН-МЕДІА

Виконавець: Данильчук Надія Миколаївна

_____

Керівник: канд. філол. наук, доц.

Кравченко Євдокія Григорівна

_____

Нормоконтролер: канд. пед. наук, доц.

Остапчук Світлана Сергіївна

_____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЕКОЛОГІЧНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНИХ МЕДІА.....	8
1.1. Сутність понять та функцій екологічної журналістики.....	8
1.2. Екологічна політика в Україні.....	21
1.3. Роль інтернет-медіа у формування громадської думки.....	31
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ЕКО-КУЛЬТУРА ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ.....	41
2.1. Епіцентр формування загальнолюдських цінностей — еко-культура.....	41
2.2. Нормативно-правові засади екологічної культури в Україні.....	47
2.3. Компоненти екологічної культури особистості.....	58
Висновки до розділу 2.....	66
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В ОНЛАЙН-МЕДІА.....	69
3.1. Технології формування інформаційно-інтелектуального компонента еко- культури особистості в онлайн-медіа.....	69
3.2. Механізми онлайн-медіа у вихованні мотиваційно-ціннісного компонента еко-свідомості індивіда.....	79
3.3. Онлайн-технології з активізації поведінкової діяльності еко-особистості.....	84
3.3.1. Створення блогу «ЕСО-Ініціатива» як прояв еко-свідомості особистості.....	87
Висновки до розділу 3.....	93
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	108

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасне суспільство потребує якісної екологічної інформації. Висвітлення екологічних проблем у сучасній українській журналістиці є відносно новим і унікальним явищем. Методологічні принципи роботи журналістів з екологічною інформацією, принципи створення відповідних видань, використовувані жанри та мовно-стилістичні прийоми, формування екокультури соціуму ЗМІ досі не до кінця вивчені. Крім того, українське суспільство тривалий час існувало в умовах тоталітаризму, цензури, приховування реальної інформації про екологічні проблеми, а екологічна наука тільки нещодавно стала новою міждисциплінарною галуззю людського знання.

Сучасні ж українські ЗМІ у своїй діяльності мають як успіхи, так і теоретичні та практичні недоліки. Висвітлення екологічної тематики в мас-медіа часто здійснюється стихійно, без ефективного наукового забезпечення й підготовленої теоретико-методологічної бази, що не відповідає потребам розвиненого суспільства, зокрема в сфері екологічного моніторингу.

Водночас у розвитку соціоприродних відносин відбуваються функціональні та структурні зміни суспільної свідомості під впливом глобально-екологічної ситуації, що склалася. Простежується екологізація суспільної свідомості, виникає і розвивається її новий стан, який виражається в масовому розповсюдженні та зростанні суспільної вагомості соціально-екологічної проблематики в свідомості суб'єктів екологічної діяльності.

У формуванні екологічного світогляду суспільства, еко-культури особистості провідну роль мають відіграти ЗМІ. Громадяни, користуючись комунікативними можливостями журналістики, формують свою соціально-екологічну позицію, а представники влади, як наслідок, обирають найбільш

прийнятний варіант розвитку подій і ухвалюють виважені рішення у сфері екології: «Журналістика допомагає соціальним інститутам приймати рішення... Вона створює такі інформаційні поля, в межах яких інститути приймають суспільно важливі рішення, а людина формулює важливі для себе цілі» [58, с. 23].

Сучасні еко-журналісти за своєю сутністю є працівниками сфери комунікації, які ніби вмонтовані у комунікативну систему, і водночас є збирачами, виробниками і передавачами інформації. Традиційна журналістика зазнала суттєвих змін через нові можливості онлайн-медіа.

Преса і телебачення змінилися в цифрову епоху, зіткнулися з проблемами: втрата аудиторії, прибутку та інтересу отримувачів інформації. Натомість лідером у сфері комунікації стала онлайн-журналістика, оскільки користувачі Інтернету проводять багато часу у соціальних мережах. Перекваліфікація газет, журналів і телебачення в онлайн-мережу надала їм багато переваг.

Журналісти ж переходять від традиційної редакційної роботи до нових онлайн-послуг, занурюючись у технологічні аспекти: веб-верстка, SMM, аналіз даних, освоєння інфографіки, фото-і відеозйомки, технології монтажу, навички інтерактивної комунікації з аудиторією. Такий тип журналіста вже називають мережевим.

Особливо вагомий внесок у дослідження онлайн-журналістики зробили дослідники К.О.Долженкова, А.П.Захарченко, М.В.Мельник, І.О.Тонкіх, М.В.Чабаненко та інші. Вони розглянули специфіку діяльності новітніх медіа, виконуваних ними завдань та функцій, підкреслили переваги у поданні інформації та впливові на користувачів. Праці науковців Л.М.Городенко, А.А.Градюшка, І.Ю.Тонкіх, Б.В.Потятиник присвячені конкретним методам і технологіям створення сайтів і каналів в мережі Інтернет.

Зростання інтересу до висвітлення екологічної інформації медіа, екологічної політики України як складової національної політики та безпеки, екологічної освіти і екологічної культури присвячені наукові розвідки

О.Белякова, Т.Гардашук, В.Крисаченко, Д.Олтаржевського, Е.Позняк, О.Стегній, М.Хилько та ін.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей інформаційно-тематичного та візуального наповнення онлайн-видань як дієвого засобу формування еко-культури особистості.

Визначена мета передбачає виконання таких **завдань**:

1. Розглянути сутність понять та функції екологічної журналістики.
2. Проаналізувати структуру та законодавчу базу екологічної політики в Україні.
3. Охарактеризувати інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-ціннісний та поведінково-діяльнісний компоненти еко-культури особистості.
4. Визначити специфіку контенту та візуалізації у формуванні компонентів еко-культури особистості у онлайн-виданнях..
5. Створити блог «ЕСО-Ініціатива» як прояв поведінково-діяльнісного компонента еко-свідомості особистості.

Об'єкт дослідження– онлайн-журналістика та публікації на екологічну проблематику в сучасному медіа просторі України.

Предмет дослідження– контент та візуалізація онлайн-видання як дієві засоби формування екологічної культури особистості.

Методологічною основою дослідження є наукові принципи об'єктивності, історизму, комплексності, достовірності. Під час виконання роботи були використані наступні методи: загальнонаукові – емпірико-аналітичний, порівняльний та описовий методи, які допоможуть виявити особливості висвітлення екологічної проблематики. Також застосовано проблемно-тематичний (для пошуку та дослідження екологічної тематики в онлайн-виданнях) та системно-функціональний (для аналізу екологічної інформації в онлайн-виданнях та виявлення функцій, що ними виконуються) підходи. Також застосовано журналістичнознавчі методи дослідження – контент-аналіз (зокрема екологічного законодавства), контент-моніторинг тощо

(змістовий аналіз екологічної інформації в екологічних Інтернет-виданнях). Залучалися елементи статистичного та соціо-психологічного методу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що здійснено спробу визначення ролі онлайн-медіа у формуванні екокультури. Здійснено аналіз специфіки інформаційно-тематичного і візуального наповнення онлайн-видання як дієвих засобів формування інформаційно-інтелектуального, мотиваційно-ціннісного та поведінково-дієвого компонентів екокультури особистості. Створено еко-блог як прояв поведінково-дієвого компонента еко-культури особистості автора, який демонструє практичну діяльність особистості у сфері екологічної журналістики та сприятиме всебічному впровадженню й популяризації екоініціатив та екоподій.

Практичне значення отриманих результатів роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані при плануванні та здійсненні спеціальної інформаційно-пропагандистської діяльності з просування екологічних питань у діяльність компаній. Матеріали та результати дослідження будуть слугувати методичним забезпеченням журналістських майстерень, навчальних спецкурсів з екологічної журналістики. Крім того, результати дослідження будуть корисними у культурно-просвітницькій та еколого-просвітницькій діяльності тощо.

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження висвітлювалися у виступах на *Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики»* (м. Київ, 2020 р.); *I Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції* (м. Мелітополь, 2021 р.).

Публікації. Основні положення дипломної роботи було викладено у публікаціях: Данильчук Н. М. Масова комунікація у сучасному суспільстві. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* / Факультет міжнародних відносин. Національний авіаційний університет; за загальною

редакцією Ю. О. Волошина. Київ: Національний авіаційний університет, 2020. С. 583–586.

Данильчук Н. М. Специфіка визначення цільової аудиторії онлайн-видання. *Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2021: тези доп. Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 6-7 грудня 2021 р.* – Дніпро, Україна, 2021. – 168 с.

Данильчук Н. М. Спектр екологічної інформації в онлайн-медіа. *Наукові дослідження та інновації в галузі суспільно-гуманітарних наук : збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Мелітополь, 24 листопада 2021 р.) / ТДАТУ: ред. кол. Ломейко О. П., Єременко О. А., Михайлов В. В [та ін.]. Частина 2. Мелітополь : ТДАТУ, 2021. С. 414–416.

Структура й обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 115 сторінок, основний текст – 97 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЕКОЛОГІЧНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК РІЗНОВИД СУЧАСНИХ МЕДІА

1.1. Сутність понять та функції екологічної журналістики

Екологічна журналістика належить до спеціалізованої журналістики, яка подає інформацію, різну за тематичним напрямом, цільовим призначенням, програмою, періодичністю, тиражем, тривалістю випуску. Вона орієнтована на інформаційне обслуговування специфічних інтересів аудиторії.

Функції спеціалізованих видань, притаманні для всіх ЗМІ, такі:

- інформаційно-пізнавальна (створюють інформативне поле для аудиторії, тримають її в курсі подій, що відбуваються в темі, що цікавить читачів);
- пізнавально-аналітична (аудиторія має можливість самостійно аналізувати актуальні процеси дійсності, виробляти необхідні світоглядні орієнтири);
- організаційна функція (дозволяє аудиторії формувати такі навички, як організаційні відносини субординації, координації, ініціативи, відповідальності [75]).

Однією із ознак розвитку сучасних українських ЗМІ є збільшення кількості публікацій, пошук нових, незайнятих ніш у сфері інформації, але ці позитивні зміни все ще не переросли в тенденцію розширення важливих соціальних проблем, зокрема екологічних. Екологічні питання – це особливий тип інформації, яка має свої особливості подання. Тому сучасне журналістикознавство розглядає екологічну журналістику як галузь спеціалізованої журналістики, теоретичну основу якої створили відомі вітчизняні дослідники. Д.Прилюк, А.Москаленко, роботу яких продовжують сучасні українські журналістикознавці – В.Різун, В.Іванов, Д.Олтаржевський та інші.

Поштовхом до розвитку екологічної журналістики можна вважати роботу американської журналістки і письменниці Рейчел Карсон, яка в 1962 році у своїй книзі «Мовчазна весна» показала глобальні наслідки широкого використання пестицидів та агрохімікатів для навколишнього середовища. Зібравши безліч фактів і доказів, вона закликала агрономів і урядовців зупинити поширення пестицидів, щоб зупинити забруднення планети і змінити громадську думку про роль людини в природі. Громадська активність і широке висвітлення проблеми призвели до сильного опору з боку виробників небезпечних хімічних речовин — використання сумнозвісного ДДТ було майже повністю заборонено в Сполучених Штатах у 1972 році. Завдяки активності США та Скандинавії екологічними проблемами зацікавилися в ООН. У 1972 р. у Стокгольмі відбулася всесвітня конференція, на якій наголошувалося на важливості вирішення екологічних проблем у всьому світі та сприянні розвитку екологічної політики.

У Словнику-довіднику сучасних екологічних та природоохоронних термінів Г.Гончаренко та С.Совгіра поняття «екологія» витлумачують так: «наука, яка досліджує взаємозв'язки рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів та вірусів між собою та навколишнім середовищем. Термін «екологія» запропонував німецький вчений Ернст Геккель у 1866 р.» [80, с. 21].

У тлумачному словнику з екології М. Мусієнко екологію визначають як комплексну науку «про виживання в довкіллі, завдання якої – пізнання законів розвитку й функціонування біосфери як цілісної системи під впливом природи і, головне, факторів антропогенних, а також визначення шляхів ефективного співіснування техносфери й біосфери» [45, с.124].

Екологічна журналістика порушує та розглядає суттєві проблеми взаємодії людини та навколишнього середовища. Основною функцією екологічної журналістики є не тільки інформування про існуючі екологічні проблеми, а й сприяння їх вирішення.

Екологічна журналістика – це збір, дослідження, виробництво, поширення та відображення інформації про події, тенденції та проблеми, пов'язані з екологічною проблематикою. Журналіст-еколог повинен розуміти мову науки,

уміти використовувати власні знання про історичні події екологічного спрямування, дотримуватися екологічної політики та рішень організацій з екологічних питань. Крім того, екожурналісту потрібно мати загальні уявлення про нагальні екологічні проблеми і вміти легко поширювати інформацію серед громадськості.

Екологічна журналістика є частиною сфери екологічної комунікації. Це відносно новий напрям у журналістиці. Від важливості цієї сфери діяльності залежить швидкий розвиток і прогрес суспільства останніх років. Все більше і більше медіа-професіоналів вважають за доцільне говорити про екологічні проблеми, і часто знаходять для цього час. Проте екологічні теми не завжди висвітлюються належним чином у всіх українських ЗМІ через низку причин: недостатня кваліфікація журналістів, низький інтерес аудиторії, витіснення екологічних тем іншими новинами, зокрема розважального змісту.

Нерідко журналісти висвітлюють екологічну тематику, подаючи однобоке бачення проблеми, нехтуючи поданням багатьох точок зору, адже в екології їх більше, ніж дві. Крім того, вітчизняним фахівцям медіа-індустрії властиве подання в новинному стилі, тобто розповідь про те, що сталося, з ким, як і все. Однак це не дуже ефективний спосіб подання інформації. Оскільки ЗМІ є основним її джерелом, журналістам не слід лінуватися і висвітлювати не лише факт, а й повну картину дійсності.

Термін «екологічна журналістика» має кілька визначень. З одного боку, екологічна журналістика – це висвітлення проблем охорони здоров'я, економіки, природних ресурсів та різноманітних наукових досліджень [26, с. 45]. З іншого боку, термін «екологічна журналістика» означає безперервний та послідовний розгляд екологічних проблем як глобального, так і локального значення, і предметом цього виду журналістики може бути не тільки проблема, але й позитивний приклад у сфері екологічного використання [47, с. 18]. Як зазначили С.Фрідман і К.Фрідман, «екологічна журналістика не вписується в традиційний поділ журналістики за тематикою. Майже кожен екологічний матеріал містить

частини спеціалізованих традиційних галузей, таких як політика, економіка, наука, медицина, сільське господарство» [69, с. 3].

Г.Вичуб та Т.Фролова вказали, що «спеціалізована екологічна преса (або як її ще називають – «зелена» преса) прагне до глибокого аналізу поставлених проблем, проте її аудиторія, як правило – непересічні читачі. Відсутність екологічних видань на газетних розкладках, «важка» мова публікацій, недостатня кількість ілюстративного матеріалу – все це, в кінцевому рахунку, призводить до того, що популярність цієї преси у населення невелика» [14, с. 34].

Щодо прикметників екологічна, зелена В.Васильченко зауважує, що «відносні прикметники української мови являють собою повнозначні слова атрибутивної семантики, прикметникової лексико-граматичної категоріальної належності. Це суцільно мотивовані за значенням і похідні за формою лексичні одиниці, функціональне навантаження яких полягає у називанні ознак, що формуються як результат відношень предметів до інших предметів, дій, ознак інших ознак» [11, с. 13].

Виходячи з вищезазначеного, визначаємо екологічну журналістику як безперервне висвітлення всіх подій, пов'язаних із будь-якими відносинами людини з навколишнім середовищем; це комплексний соціальний інститут з активною соціальною позицією, метою якого є поширення якомога більше інформації для порятунку планети від екологічної кризи. А основними завданнями екологічної журналістики є інформування, просвітництво, організація та контроль. Кожне з цих завдань сумісне та взаємодоповнювальне. Екологічна журналістика не є тенденцією чи спробою привернути увагу до себе за допомогою публікацій на популярні теми, які можуть резонувати. Вона потребує відповідального та свідомого підходу. Екологія – це проблема, яку потрібно вирішувати систематично та послідовно, а не від виникнення однієї події до ішої чи від стихійного лиха до техногенної катастрофи.

Розглядаючи поняття «екологічна журналістика» в широкому сенсі, деякі дослідники вважають, що екологічною можна вважати будь-яку журналістику, тому що довкілля – це складна система, в якій люди, жива і нежива природа

перебувають у різних взаємовідносинах. Глибокий аналіз будь-якої економічної, соціальної або іншої проблеми неминуче виходить на проблеми екологічного спрямування. І навпаки, звертаючись до певної екологічної проблеми як галузі знань, до події, пов'язаної із впливом на довкілля (наприклад, аварії на підприємстві), завжди впливає на інші її аспекти: економічний, політичний, соціальний, медичний, етичний [9, с.10].

При визначенні поняття «екологічна журналістика» у більш вузькому сенсі варто враховувати, що вона широко висвітлює екологічні проблеми як глобального, так і локального значення. Предметом цього виду журналістики може бути не тільки проблема, а й позитивний захід, спрямований на захист довкілля.

На думку дослідниці Л.М.Землянової, екологічна журналістика – це галузь журналістики, яка зосереджує увагу на таких глобальних проблемах, як запобігання ядерним катастрофам, забрудненню навколишнього середовища від хімічних відходів та інших шкідливих виробництв [29, с.15]. І наприкінці ХХ століття, і на початку ХХІ століття дослідники звертають увагу на марнотратний підхід до природних ресурсів планети, що є абсолютно неприйнятним, адже може призвести людство до самознищення. Тому екологічні проблеми вимагають великої відповідальності, глибоких знань та пропаганди від ЗМІ для сприяння раціональному та економічному використанню природних ресурсів. Екологічна журналістика має довести до всіх потребу нового підходу до довкілля. Тільки спільними зусиллями суспільство може запобігти знищенню цивілізації та планети.

Екологічна журналістика є одним із інструментів вирішення екологічних проблем. Це покладає відповідальність на журналіста, який займається такими питаннями. Важливо, щоб він сам розумів природу проблеми, які порушує. Слід зазначити, що найпоширенішою неадекватною тенденцією для ЗМІ є питання цілісності матеріалу, коли автор стисло описує екологічну проблему, подаючи лише факти та обставини задля сенсаційності матеріалу. При цьому оминаються інші важливі моменти та пояснення, які є ключовими для загального розуміння

викладеного читачеві матеріалу та виключають описувану онлайн-виданням подію із загального екологічного змісту [10, с.11]

Із екологічною журналістикою пов'язані поняття «екологічна свідомість», «екологічне мислення», «екологічна освіта», «екологічне виховання» тощо. Так, екологічною свідомістю називають «глибоке, доведене до автоматизму розуміння нерозривного зв'язку людини з природою, залежності добробуту людей від цілісності й порівняної незмінності їхнього середовища проживання» [45, с. 118]. Екологічна свідомість – це вищий рівень розуміння людиною свого становища та значення в розвитку біосфери внаслідок бурхливого розвитку науки і техніки.

Екологічну освіту визначають як «систему навчання, спрямованого на засвоєння основ екології для формування в кожного члена суспільства усвідомлення тісного взаємозв'язку всіх природних і соціальних процесів, необхідності захисту довкілля та його поліпшення, раціонального природокористування. Екологічна освіта нині – це один із видів людської діяльності та необхідний елемент загальної культури» [45, с. 116].

Екологічне виховання – це «формування в людини свідомого сприйняття навколишнього світу, почуття особистої відповідальності за діяльність, що так чи інакше пов'язана з перетворенням навколишнього середовища природного, впевненості в необхідності дбайливого ставлення до Природи, розумного використання її багатств. Див. також Екологічна освіта» [45, с. 119].

Екологічне мислення «є одним із найважливіших компонентів екологічної культури людини, що відображає специфіку об'єкта пізнання (окремі явища, процеси, або системи соціоприродного характеру, екологічні проблеми і ситуації)» [60, с.11]. Це пізнавальний процес опосередкованого та узагальненого відображення явищ екологічної дійсності людини в їх важливих екологічних відносинах.

У своїй роботі журналісти порушують важливі екологічні проблеми. Енциклопедія сучасної України подає таке трактування цього терміносполучення: «проблеми, пов'язані з відхиленням від встановлених станів

рівноваги підсистем біосфери, коли втрачається здатність до їх відновлення і саморегуляції. Здебільшого причинами таких змін стану довкілля є масштабні техногенні впливи, зумовлені швидкими темпами зростання об'єму світового виробництва, основою якого є недосконалі стосовно сучасних екологічних вимог технології» [26].

Моніторинг екологічних проблем є питанням демократії. Багато з них є прямим відображенням політики та економіки: наприклад, зберігання та знищення хімічної зброї, промислового та радіаційного забруднення тощо. Це означає, що висвітлення цього питання в онлайн-виданнях тісно пов'язане з політичною та економічною ситуацією в суспільстві.

Зрозуміло, що державні організації та бізнес прагнуть захистити свої інтереси, і кожна влада намагається приховати інформацію, яка подається в негативному ключі, але в зрілому демократичному суспільстві існують механізми запобігання подібним тенденціям. ЗМІ є одним із інструментів побудови демократичного суспільства.

Публікації на екологічну тематику в пресі можна поділити на статті в спеціальних екологічних та загальнополітичних виданнях України. Екологічні медіа – це особливий тип ЗМІ з особливими комунікативними навичками для представлення екологічних проблем. Кількість і склад спеціалізованих видань екологічної тематики нестабільні і постійно змінюються. Значною мірою це зумовлено політичними, фінансовими, економічними та іншими факторами загальнодержавного масштабу, тому більшість публікацій публікується епізодично [91, с.18].

Екологічні теми в загально-політичній пресі характеризуються надмірною драматизацією фактів, зосередженістю на сенсації, на критичних та катастрофічних подіях, нестабільністю екологічних проблем, які більш схильні до негативних прецедентів, і надмірним представленням екологічних матеріалів. Існує також неправильна практика подання іміджу лише через призму новинних репортажів, комунікативного відокремлення тематики від певного онлайн-видання та його аудиторій, їхньої відстороненості [91, с. 38]. .

Звісно, існують і вдалі приклади висвітлення екологічними онлайн-виданнями різних аспектів взаємодії людини з довкіллям. Такі публікації не тільки привертають увагу читача, але й дозволяють досліджувати серйозні екологічні проблеми, такі як забруднення навколишнього середовища, глобальне потепління тощо.

Важливим підходом до вирішення екологічних проблем є специфічний місцевий і локальний підхід, який вирішує екологічні проблеми і дає можливість громадськості глибше та свідоміше зрозуміти екожурналістику, яка входить до сфери їхньої особистої діяльності. Українська аналітична екожурналістика ретельно й прискіпливо вивчає та систематизує факти. Негативні, критичні екологічні явища описуються не просто, а з професійної точки зору, розглядаються природа і походження явища, а не його зовнішні форми.

На сьогодні існує негативна тенденція, що полягає в поданні офіційної інформації, яка виключає з газети екологічно та соціально важливі новини. Це призводить до безсистемного поводження з офіційним висвітленням у мас-медіа і часто втрачає актуальність. Інформація, надана такими виданнями, сприймається громадськістю як офіційна точка зору, вимагає особливої форми викладу, ретельного вивчення та фільтрації деяких фактів. Статус офіційного видання накладає певні обмеження на критичне спостереження за подіями та екологічними проблемами, пов'язаними з діяльністю державних органів, засновників ЗМІ.

Комунікативними перевагами офіційних ЗМІ перед іншими категоріями мас-медіа є прямий доступ до офіційних джерел інформації, прямий доступ державних службовців і, меншою мірою, втрата довіри. Тому в офіційних виданнях висвітлюються екологічні проблеми загальнодержавного масштабу, аспекти державної екологічної політики, має додаткові можливості для вирішення.

Офіційні видання менш схильні до категоричних коментарів, необґрунтованих припущень і різких інтерпретацій, ніж до способу подання інформації, їхня мета – не створювати сенсації з будь-якого матеріалу. Ця

особливість є позитивною умовою для написання виважених та екологічно свідомих публікацій.

Визначити функції журналістики означає визначити роль, яку вона відіграє у соціумі щодо ЗМІ. Різні етапи розвитку суспільства окреслюють різні завдання журналістики, оскільки мета, роль не статичні, а динамічні, визначені політичним розвитком. У нинішній науці існує кілька класифікацій функцій журналістики, що засвідчує серйозну теоретичну проблему, адже роль, завдання та обов'язки журналіста і можливості самої журналістики не оцінюються належним чином.

Так, А.Москаленко виокремлює такі функції журналістики: організаторську, виховну, пропагандистську, контрпропагандистську, соціологічну [44, с. 172-173]. В.Шкляр розрізняє інформаційно-пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, комунікативно-естетичну, соціально-організаторську функції та функцію психологічної регуляції [23, с. 70-73].

В.Владимиров функції журналістики класифікує таким чином:

1. Соціальні (основні) функції: пізнавальна, комунікативна, конструктивна.

2. Спеціальні функції:

2.1. Об'єктні (атикуляції, соціалізації, кореляції).

2.2. Суб'єктні (соціально-педагогічна, соціального контролю, корекції, просування (promotion)).

3. Індивідуальні функції: виховна, популяризаторська, рекреативно-гедоністична, масово-емоційна.

4. Загальнопсихологічна група: емоційної розрядки (релаксації), утилітарна, самоізоляції, стимуляції [13, с. 30].

І.Михайлин у роботі журналіста вирізняє функції:

1. Інформаційну.

2. Формування громадської думки.

3. Спеціальні функції: організаційну, соціальної критики, ідеологічну, культурну, розважальну, рекламну [42, с. 114-122].

С.Горевалов подає наступну класифікацію функцій:

1. Соціальна група: комунікативна, інформаційна, консервативна, деструктивно-інтегративна, соціально-регулятивна, контролююча, управління, реалізації соціальної активності, культурницька, рекреативна, ідеологічна, політична, науково-пізнавальна.

2. Економічна група: регулятивно-економічна, економічно-контролююча, інформаційна, економічно-консервативна, економічно-управлінська, рекламна;

3. Соціальнопсихологічна група: соціального орієнтування, формування громадської думки, афіліації, контакту, самозатвердження, парасоціальна [20, с. 157-163].

На думку окремих дослідників (А.Кочиннев, О.Берлов, В.Колесніков), функції журналіста, що висвітлює екологічну тематику, такі:

- інформування про стан довкілля, про поточні або потенційні загрози здоров'ю людей та екосистемам;

- просвітництво, ознайомлення респондентів з основними закономірностями розвитку екосистеми, небезпекою та негативними наслідками антропогенного впливу на довкілля; Встановлення зв'язків між окремими явищами, які спричиняють зміну клімату чи інші загрози здоров'ю людей;

- організація, зокрема мотивування населення до прийняття конкретних рішень та дій;

- контроль: підготовка матеріалів про діяльність влади, компанії, підприємства, що забруднюють довкілля. Саме цим журналісти дають можливість громадянам реалізувати своє право на інформацію про стан навколишнього середовища та захистити їхнє право на безпечний світ [33, с.40].

Вони не тільки дають інформацію про актуальні екологічні проблеми, а й сприяють формуванню екологічної культури: розуміння сучасних екологічних проблем у державі та світі, усвідомлення ідеї екологічного розвитку, раціонального використання природних ресурсів, подолання споживчих проблем для навколишнього середовища. Екологічно грамотна поведінка сучасної людини – це здатність передбачати наслідки свого впливу на природу.

Екологічна інформація в сучасних онлайн-ЗМІ включає аналіз актуальних правових, соціально-політичних та економічних проблем. Залишається питання про міжнародне співробітництво в галузі екології. У спеціальних виданнях екологічна інформація подається не тільки в негативному, а й у позитивному напрямку, але в універсальних тематичних виданнях ця інформація переважно негативна, оскільки журналісти не пропонують вирішення, повідомляючи про проблему. Позитивної інформації щодо вирішення екологічних проблем на глобальному, національному та регіональному рівнях майже немає.

Слід зазначити, що регіональні онлайн-видання часто ігнорують екологічні проблеми, не надають значення їх аналізу і подають цю інформацію як новину. Це ще раз доводить, що сприйняття екологічних проблем необхідно починати з регіонального рівня, оскільки глобальні проблеми є продуктом локальних проблем.

Екологічна культура – це рівень оцінки людьми природи, навколишнього світу та свого становища у світі, ставлення людини до світу. У зв'язку із глобальною екологічною кризою необхідно визначити, які стосунки людини і природи можна вважати гармонійними, як людська діяльність впливає на навколишнє середовище і чому екологічна культура сьогодні настільки важлива. Не менш важливо визначити, як рівень екологічної культури співвідноситься зі світовою ситуацією та глобальною екологічною кризою. Рівень екологічної культури пропорційний екологічній ситуації на Землі і залежить від сприйняття біосфери.

Сьогодні екологічна компетентність стає безперечною та неодмінною частиною культури. Ставлення людини до навколишнього природного середовища включає не тільки раціональне і раціональне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за наслідки цього використання. За словами М.Тарасенка, культура – це вияв не лише свободи нації й людини, а й її відповідальності перед світом. Крім того, чим більшою є тенденція універсальної та вільної людської діяльності від зовнішнього світу, тим більша відповідальність людини перед природою як екуменізмом людської культури

[62] Така відповідальність не виникає сама по собі у свідомості людей, цьому вони повинні навчитися.

На жаль, проблема «екологічної культури» досі не до кінця вивчена: літератури, присвяченої цій дуже важливій темі, майже немає, хоча цю тему ще можна виділити в працях відомих дослідників. Сам термін «екологічна культура» вперше з'явився в 1920-х роках (в Американській школі культурної екології) для опису набору пов'язаних екологічних норм («заборона» та «дозвіл»), але його екологічне коріння сягає доісторичних часів. Таким чином, екологічну культуру можна визначити як «конкретну програму, об'єктивну у своїй діяльності, на основі того, що суб'єкт природи конструює специфічний історичний процес взаємодії з природою» [59]. На думку В.Крисаченка, це здатність людини розпізнавати живе у Всесвіті, намагатися пристосувати до себе, адаптуватися до потреб один одного та структури природного середовища. Іншими словами, екологічна культура має вирішальне значення для вибору цілей людської діяльності, яка полягає в організації та перетворенні світу природи відповідно до своїх потреб і намірів [36].

Екологічна культура – це також знання законів і основних відносин природи і суспільства; емоційні переживання; емоційне та дійово-практичне ставлення до природи. Вона складається з поєднання трьох напрямків: екологічної освіти, етичних та естетичних відносин та практичної діяльності. Екологічна культура іноді розглядається як невід'ємна частина власної інтелектуальної та духовної культури, яка сприяє творчій самосвідомості у розумінні та розв'язанні екологічних проблем.

Екологічна культура є інтегрованою категорією, яка включає багато компонентів. У своїй структурі можна виділити принаймні кілька взаємопов'язаних компонентів: пізнавальний, емоційно-естетичний, ціннісний і діяльнісний. Основою екологічної культури є екологічна свідомість. Таким чином, екологічна культура – це процес і результат формування в людини екологічної свідомості, що відображає нерозривну єдність сукупності знань, образів природи, емоційно-ціннісних відносин з нею (внутрішня культура) та

умінь, навичок, умінь, потреба у співпраці (зовнішня культура), ґрунтується на координації відносин у системі «природа – людина».

Хоча екологічна культура все ще є поняттям, яке не має точного й загального визначення, більшість дослідників все ж виділяє три компоненти, що визначають зміст цього поняття. Вона включає: відповідний рівень екологічних знань (інтелектуальний компонент); відповідний рівень екологічної свідомості (компонент витрат); джерело відповідних умінь і практичних навичок з охорони природи (частина діяльності).

Екологічна культура ще не стала для суспільства пріоритетом. Система органів охорони навколишнього природного середовища в Україні має серйозні внутрішні проблеми, які перешкоджають реалізації екологічного законодавства на практиці. Серед них – недостатні стандарти діяльності правоохоронних органів, відсутність сучасних методичних розробок, відсутність об'єктивних і всебічних знань. Екологічні матеріали часто (необґрунтовано) подаються в апокаліптичному вигляді, що призводить до невротизму суспільної свідомості, стану «екоістерії», де переважають політизовані інтерпретації екологічної дійсності, а наукові дані замінюються посиленням на урядові рішення. Й існує нерозуміння щодо реальної ролі екологічної освіти, формування екологічної культури не лише в нашій країні, а й у всьому світі.

Отже, екологічна журналістика – це відносно новий напрямок у журналістиці, який полягає у зборі, дослідженні, виготовленні, поширенні та відображенні інформації про події, тенденції та проблеми, пов'язані з екологічними проблемами. Журналіст-еколог повинен розуміти мову науки, вміти застосовувати власні знання про історичні події екологічної спрямованості, дотримуватися екологічної політики та рішень організацій з екологічних питань. Від важливості цієї сфери діяльності залежить швидкий розвиток і прогрес суспільства в останні роки. Все більше медіапрофесіоналів вважають за доцільне говорити про екологічні проблеми, і часто знаходять для цього час.

З екологічною журналістикою тісно пов'язана екологічна культура, тобто процес і результати формування в людини екологічної свідомості, що відображають нерозривну єдність знань, образів природи, емоційно-ціннісних стосунків з нею (внутрішня культура) та навичок, умінь, потреби у співпраці (зовнішня культура), а також базуються на координації відносин у системі «природа – людина».

1.2. Екологічна політика в Україні

Екологічна політика виступає як структурний складник сучасного суспільства з характерними якостями та особливостями. Вона розглядається як форма діяльності соціальних суб'єктів, специфічний вид соціальної діяльності та поведінки. Це широка мережа відносин і різноманітні соціальні зв'язки, а також різноманітний набір механізмів і заходів.

Екологічна політика України за радянських часів визначалася насамперед політичною системою та функціонуванням господарського механізму, заснованого на соціалістичних засадах. Ця політика була спрямована на комплексні підходи, ресурсо- та енергомісткі, витратні підходи до розвитку [37]. Існує три етапи екологічного розвитку:

- період, коли було утверджено право загальнонародної власності на надра, водойми, ліси та інші природні ресурси та визначення цієї основи у світлі основних принципів «соціалістичного природокористування»;
- увага до проблем збереження та раціонального використання природних ресурсів на науковій основі, зменшення затрат сировини під час освоєння навколишнього середовища та у виробничому процесі в умовах значного забруднення навколишнього середовища;
- розробка комплексного підходу до вирішення екологічних проблем, економічного стимулювання природокористування, розробка законодавчих актів, природоохоронних заходів [37].

Хоча після незалежності України сталося немало значних соціальних змін, які вплинули на процес екологічної політики, відбулося визначення форм,

завдань, методів реалізації, проте не змінилася мета екологічної політики – збереження необхідних умов для нормального життя людини. Однак, попри це, екологічна сфера ще не стала пріоритетною частиною державної політики України, оскільки головну роль тут відіграє поширеність моделей екологічної поведінки. Аналізуючи феномен екологічної політики, Т.Гардащук виявляє ознаки інституціоналізації, виражені у визначенні та закріпленні норм, правил, статусу і ролі для навколишнього середовища та спрямуванні їх у систему, що відповідає потребам населення; тобто заміна спонтанної та експериментальної поведінки прогнозованою поведінкою, яка очікується, моделюється та регулюється [16, с. 67].

Детермінантами екологічної політики є: 1) пошук оптимальних шляхів задоволення екологічних потреб населення; 2) визначення оптимального ставлення різних соціальних суб'єктів екологічної політики. На їх основі формуються основні завдання екологічної політики, зокрема в сучасних умовах розвитку суспільства варто працювати над максимальною охороною природних ресурсів; над зниженням екологічних ризиків для життєдіяльності населення та сприянням екологічно безпечному соціальному розвитку; над створенням потужного екологічного стимулюючого середовища для діяльності, що відповідає вимогам сталого розвитку людства; створенням інституційних та соціально-економічних умов для реалізації екологічних потреб та інтересів громадян, різних соціальних верств і груп населення.

Екологічна політика як соціальне явище ґрунтується на соціальних принципах:

- на принципі цілісності, що полягає в необхідності комплексного підходу до вирішення екологічних проблем, який повинен включати стан навколишнього середовища, фактори, що впливають на нього, та умови життєдіяльності людини;
- на принципі домінантності, тобто визначення пріоритетних аспектів екологічної політики;

– на принципі інноваційності, коли виникає необхідність використовувати новітні засоби і методи для підвищення ефективності вирішення екологічних проблем та їхніх ресурсів. Ідеться про сучасні інформаційно-комунікаційні технології, але не як про простий збір екологічної інформації, навіть якщо вона найзручніша та вичерпна, а про її доступність та зручність використання для користувачів;

– на принципі індивідуальної та колективної екологічної відповідальності, що веде до розуміння завдань та ролі в системі відносин «людина – природа»; до усвідомлення необхідності визнання та дотримання соціальних норм, пов'язаних з навколишнім середовищем; до оцінки власних дій щодо довкілля та впливу цих дій на себе, на членів колективу, на населення та суспільство в цілому; до готовності до змін окремих видів діяльності (поведінки) та порушень, що спричиняють несприятливі екологічні наслідки [3, с. 64];

– на принципі соціального діалогу між різними державними органами та соціальними групами;

– на принципі соціального партнерства, що є невід'ємною частиною демократичного суспільства, сприятливого для узгодження суперечливих інтересів суспільства, соціальних груп і різних держав, створення неруйнівних технологій розв'язання різноманітних криз та надання соціальної підтримки екологічного розвитку;

– на принципі соціального забезпечення та компенсації, тобто забезпечення правового та соціального захисту населення у разі екологічного/стихійного лиха та техногенної катастрофи;

– на принципі субсидіарності (підтримки), який передбачає мінімальну політичну відповідальність і прийняття рішень – національних чи місцевих (регіональних). У ширшому сенсі цим принципом передбачено, що громадські ініціативи передують регулюванню співробітництва між державними та неурядовими організаціями, а також діяльності державних органів та установ у сфері екологічної політики (характерно для більшості промислово розвинених країн).

Структурними елементами екологічної політики є:

- нормативно-правова база, що повинна регулювати відносини між державними та неурядовими організаціями щодо підготовки, прийняття та виконання рішень у сфері екології;
- процедури, методи та інструменти реалізації екологічної політики;
- структури, які забезпечують та безпосередньо реалізують заходи екологічної політики;
- інформаційний простір, пов'язаного з процесами, що відбуваються в навколишньому середовищі; з практичною діяльністю екологічних та недержавних організацій та установ; інформуванням громадськості про процеси та шляхи впливу на навколишнє середовище, про можливості та переваги вирішення екологічних проблем у країні шляхом об'єднання зусиль різних соціальних суб'єктів;
- співпраця між державними та неурядовими організаціями на основі сталого діалогу.

Як зауважує Л. Амджадін, згідно з аналізом наукової літератури, уряди часто називають суб'єктом екологічної політики державу як сукупність чи систему різних рівнів об'єктів чи структур, водночас їхні цілі в екологічній політиці можуть бути не узгоджені з діяльністю організації [3, с. 54].

У нашій державі організація, управління та контроль за дотриманням вимог екологічного законодавства здійснюється у тісній взаємодії з процесами планування та узгодження програм охорони навколишнього середовища та використання природних ресурсів; розробкою екологічних заходів щодо запобігання стихійних лих. Слід зазначити, що екологічна політика України спрямована насамперед на пом'якшення наслідків природних, техногенних та техногенних катастроф, а превентивна екологічна політика досі не розроблена.

Чинна Конституція України, яку було прийнято в 1996 році, утвердила принципи діяльності нашої країни для покращення ефективного природокористування, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки. Кожному громадянину України гарантоване право на

безпечно для життя і здоров'я довкілля, тобто екологічну безпеку, та відшкодування збитків, завданих порушенням цього права (ч. 1 ст. 50).

Екологічна безпека є важливи мскладником національної безпеки, тому її роль зростатиме. Конституцією України (ст. 16) проголошено, що обов'язок держави полягає в забезпеченні екологічної безпеки, підтриманні екологічної рівноваги на території нашої держави, подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи, збереженні генофонду українського народу. Досягти цілі вдасться, створивши державну систему, що гарантує право громадян на екологічну безпеку та здорове довкілля, щоб мати можливість виконати екологічні обов'язки.

Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на довкілля, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Нині вітчизняне законодавство послуговується такими термінами:

1) інформація про стан довкілля (стаття 50 Конституції України, стаття 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації»);

2) екологічна інформація (Оргуська Конвенція, ратифікована Законом України N 832-XIV від 6 липня 1999 р.);

3) інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) стаття 25 Закону України «Про охорони навколишнього природного середовища»;

4) інформація про стан довкілля (екологічна інформація) (стаття 13 Закону України «Про інформацію».

У Законі України «Про охорони навколишнього природного середовища» у статті 25 визначено зміст поняття «інформація про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація)». Закон України «Про

інформацію» у статті 13 подає визначення інформації про стан довкілля (екологічної інформації). Вони є схожими, але не є тотожними і не відповідають положенням Оргузької конвенції, яка теж подає визначення екологічної інформації.

Оргузька конвенція, подібно до демократичних національних правових режимів, визначає загальне правило про відкритість екологічної інформації. Оргузька конвенція була ратифікована Україною у 1999 році. У 2019 певні її положення і надалі залишаються не впровадженими в українське законодавство. А підписана у 2014 році Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вимагає від нашої держави транспонувати у своє національне законодавство Директиву № 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви № 90/313/ЄЕС.

Охорона та використання окремих природних ресурсів регулюється відповідними законами. Відтак, охорону і використання земель визначає Земельний кодекс України (1991); охорону і використання надр – Кодекс про надра України (1994); охорону і використання вод – Водний кодекс (1995); охорону і використання лісів – Лісовий кодекс України (1994).

Підзаконними актами є нормативно-правові акти державних органів України. Вони видаються на підставі законодавчих актів. Це передовсім постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України: «Про затвердження порядку визначення плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища» (1992), «Про затвердження Положення про державний моніторинг навколишнього природного середовища» (1993), «Про затвердження концепції охорони та відтворення навколишнього природного середовища Азовського та Чорного морів» (1998), «Про затвердження Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища» (1998), «Про Комплексну програму поводження з радіоактивними відходами» (1999), «Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію» (2001), «Про Порядок розроблення та затвердження нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря» (2002), «Про затвердження Положення про порядок

надання екологічної інформації» (2003), «Про затвердження Положення про Державну Азово-Чорноморську екологічну інспекцію» (2004) та ін.

Зміст екологічної політики не обмежений діяльністю держави та її органів. Адже залучення окремих спільнот, соціальних груп тощо у ролі її об'єкта та суб'єкта визначає два актуальні напрямки: у першому випадку суб'єктом політики є окремі об'єднання (екопартії, рухи, активісти, звичайні люди громадян.), а об'єктом – офіційні політичні інститути; то в другому випадку – суб'єктами є організації і офіційні політичні інститути, а об'єктами – окремі об'єднання. Таким чином, екологічна політика, як і інші сфери політики, є подвійно умовною і її можна розрізнити щонайменше за двома аспектами:

1) політичні досягнення окремих об'єднань у сфері довкілля: їхня участь у політичному житті суспільства щодо їхньої політичної організації та екологічної частини життя;

2) контроль за цим процесом державними, офіційними та національними політичними органами.

У цьому контексті екологічна політика виступає як процес організації та регулювання суспільних відносин у сфері навколишнього середовища з факторами, що визначають розвиток екологічних структур і організацій.

Слід зазначити, що у визначенні екологічної політики різними дослідниками є певні відмінності. Виділяють чотири основні групи, які відіграють ключову роль у розробці та реалізації державної екологічної політики: 1) органи державної влади (державні, регіональні та місцеві); 2) бізнес-групи та афілійовані об'єднання; 3) неурядові екологічні організації (до цієї групи також залучаються ЗМІ та науковці та їх об'єднання); 4) споживачі (тобто все населення як група людей із щоденними проблемами) [25, 77, 16].

О.Яницький певною мірою розрізняє їх: екологічний авангард (головна тема якого – наукова і гуманітарна інтелігенція); держава (федеральні та регіональні структури); «працівники» (особливо в видобувних галузях) та мешканці (місцеві жителі, які захищають своє право на здорове та безпечне довкілля) [77, с. 78].

Т.Гардашук вирізняє екологічну еліту, до складу якої входять представники науки та освіти, ЗМІ та журналісти, що спеціалізуються на екологічних проблемах, а також лідери екологічних рухів [16, с. 88].

В Україні діють органи законодавчої та виконавчої влади, які займаються екологічною політикою держави. Право законодавчої ініціативи, згідно з Конституцією України, має уряд країни, який розробляє велику кількість пропозицій щодо природоохоронного законодавства та вносить їх до Верховної Ради. У Верховній Раді України діє комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів – це Міністерство екології та природних ресурсів, яке відповідає за вирішення низки проблем, пов'язаних із збереженням екологічної рівноваги в Україні [61]. Екологічна політика країни ґрунтується на принципі, за яким екологічна безпека стає важливим складником національної безпеки. Відповідні положення закріплено в Конституції України та ряді законів і документів.

Розроблені Міністерством охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України Концепція та “Основні напрями державної екологічної політики України в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки” визначають мету, пріоритетні завдання, механізми їх реалізації та напрями гармонізації екологічної політики України з європейським екологічним процесом. Основною метою природоохоронної діяльності є досягнення оптимального балансу між шкідливим впливом на навколишнє середовище, що супроводжує розвиток суспільства, та самовідновлювальним потенціалом природних ресурсів.

Важливими ланками в управлінні соціально-екологічним розвитком в Україні є державні комітети: з питань земельних ресурсів; рибного, лісового, водного господарств тощо. Одним із факторів неефективності екологічної політики називають тип адміністративної роздробленості, коли одні органи

влади займаються проблемами інтенсивного використання природних ресурсів, і водночас інші – збереженням та охороною їх. Конфлікти між установами в різних відомствах стають частішими, що ускладнює чи навіть унеможлиблює пошук конкретних людей чи винних у певних екологічних проблемах. У цій ситуації питання довгострокового стратегічного мислення політиків і менеджерів та проектування екологічної освіти є вирішальним для того, щоб адміністративні рішення були ініціативними, відповідними та ефективними для екологічної політики.

Однією з особливостей поточного етапу екологічної політики є сприяння соціальному діалогу між державними та недержавними структурами. На початку 1990-х міністр охорони навколишнього природного середовища України спільно з Екологічним товариством намагалися створити громадську організацію, яка б об'єднала Екологічне товариство та природоохоронні органи для конструктивної роботи в галузі охорони навколишнього середовища. Така організація була створена при міністерському уряді і діяла на тимчасовій основі, але не була дуже ефективною. Наприкінці 1996 року з ініціативи міністерства Генеральна асамблея відновила свою діяльність. Одним із найважливіших завдань та напрямів діяльності Громадської ради був пошук ефективного механізму взаємодії громадських організацій з державними органами для вирішення екологічних проблем та участі громадськості у процесах прийняття рішень.

Громадські ради було створеної в більшості областей, а також активісти розробили Положення про Громадську раду, плани діяльності на рік тощо. До Громадської ради при Міністерстві спершу входили представники 13 всеукраїнських громадських екологічних організацій (ГЕО), які отримали відповідні документи про реєстрацію Міністерства юстиції України.

Діяльність Громадських рад спочатку була малоефективною і лише з 1998 – 1999 років її роботу було активізовано. Так, поштовхом до цього став підписаний Україною документ – Конвенція про доступ до інформації, а також участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань навколишнього середовища. Це відбулося в м.Оргусі 25 червня 1998

року. Громадська рада – це консультативно-дорадчий орган при Мінікоресурсів України, до якого входять 23 члени ради [78]. Її засідання відбуваються другої середи кожного місяця, у них беруть участь представники провідних громадських організацій екологічного спрямування.

Екологічна політика покликана вирішувати практичні завдання пошуку та визначення найбільш прийнятної соціально-екологічної моделі соціуму. Тому вона виконує одну з найбільш важливих функцій – соціального регулювання, оскільки її регуляторна діяльність досягається, з одного боку, шляхом державного примусу, а з іншого через зосередженість на нормах, які забезпечують спільні інтереси в екологічній сфері задля нормального функціонування системи суспільних відносин загалом, поєднуючи дію правових, кправлінських, економічних регуляторів.

Водночас реалізація екологічної політики призводить до дисфункціональних наслідків, які значною мірою приховані та послаблюють стан соціальної рівноваги. Ця дисфункція пов'язана переважно з фінансовими та адміністративними аспектами. Деякі дослідники стверджують, що державна екологічна політика в Сполучених Штатах визначається відомими бізнес-структурами, які допомагають тіньовому забезпеченню окремих переваг у користуванні природними ресурсами [3, с. 65].

Як приклад, в Україні дисфункцію виявлено в тому, що відповідні установи надають дозволи та ліцензії на експлуатацію природних ресурсів, на вживання генетично модифікованих продуктів тощо. Трапляються випадки, коли ліцензування має анти природний характер і навіть передбачає використання природних ресурсів та заповідників. Також часто відбувається нецільове використання державних коштів: одні показники заплановані для вирішення екологічних питань підчас прийняття державного бюджету, й абсолютно інші – на кінцевий результат. Часто «екологічні фонди» мають конкретні витрати на зовсім інші цілі, зокрема, на виплату заробітної плати чи вирішення нагальних соціальних питань на місцевому рівні [3, с. 66].

Соціальний механізм реалізації екологічної політики є загальним принципом встановлення системи соціальних зв'язків і взаємозв'язків між різними темами екологічної політики в процесі її розвитку та формування. Життєві цінності і пріоритети, установки і моделі поведінки, механізми взаємодії з іншими людьми в соціальній спільноті – все це впливає на загальний характер ставлення до природи як до невід'ємної частини життєдіяльності людини.

З одного боку, різні частини соціальної системи тісно пов'язані, а з іншого – мають суперечливі думки та ставлення до навколишнього середовища. (захисний орган), визначають суть і процес екологічної політики, надають їм характер суспільного процесу. Тому соціальний механізм екологічної політики можна вважати системою соціальних зв'язків і відносин між різними суб'єктами з певними соціальними характеристиками, обумовленими природними та набутими особливостями та певними умовами життя. Ці властивості й умови формують потреби та мотиви громадян, визначають напрямок їх дій і шляхом аналізу виражають ставлення суспільства до екологічного складника їхнього життя.

Отже, екологічна обізнаність ще не є показником чіткої схильності людини до екологічної поведінки. Вплив державної політики на поведінку людей часто залежить від уже сформованого ставлення до держави та державних структур та готовності до конкретних дій. Підхід особистості до збереження навколишнього середовища часто базується на її цінностях та екологічних орієнтаціях. Ефективність реалізації екологічної політики можна очікувати лише тоді, коли екологічні цінності будуть на рівні з іншими суспільними цінностями.

1.3. Роль інтернет-медіа у формування громадської думки

Проблема взаємодії ЗМІ та громадськості стоїть на порядку денному громадськості вже майже століття. На початку ХХ століття, коли мас-медіа остаточно утвердилися, стала можливою ідея масового маніпулювання аудиторією. Світ змінився з появою радіо і телебачення, а останнім часом і онлайн-видань. Знання стали суспільним благом, а не привілеєм для

меншості. Таким чином змінилася комунікація, з'явилися нові інструменти і, як наслідок, цілі. Масова комунікація стала найважливішим інструментом впливу на громадську думку. З середини ХХ століття дослідники наголошують на тому, що ЗМІ можуть бути хорошим маніпулятором. Наприклад, американські дослідники М.Маккоумс та Д.Шоу вперше виявили тісний зв'язок між тематикою мас-медійного матеріалу та громадською думкою за допомогою математичного аналізу соціологічних даних та аналізу контенту газетних і телевізійних матеріалів [79, с.176].

Одночасно з процесами формування громадянського суспільства повинні впроваджуватися та створюватися організаційно-ціннісні моделі для медіа-системи, яка слугуватиме інструментом формування саме цього громадянського суспільства. У цьому контексті громадська думка розглядається як політичний механізм презентації соціальних інтересів та захисту соціальної рівноваги. Мас-медіа як основний інструмент структурування соціального середовища створені так, щоб громадськість усвідомлювала соціальну солідарність і зрілість та перетворювалася на соціальну думку. Саме така думка громадянського суспільства стане справжнім соціальним інститутом, який братиме активну участь у здійсненні влади, і є одним із легітимних механізмів прийняття рішень на всіх рівнях суспільства.

У зрілому громадянському суспільстві всі ЗМІ набувають громадянського характеру: державні, партійні, громадські, комерційні, і питання про статус ЗМІ не виникає, оскільки його суб'єктами стають адекватні громадяни, саме громадянське суспільство разом із правовою державою [46, с.53].

Аналіз сучасного застосування ЗМІ чітко визначає цілі, які входять до загальних цілей конкретної ідеологічної сфери діяльності. Причому її суб'єктами є не лише політичні організації, які формують той чи інший світогляд, а й органи виконавчої влади. Водночас преса, телебачення чи Інтернет виступають як орієнтир для учасників діалогу та їхніх ідей, більш явно чи неявно, а не як партнери в процесі комунікації. Тому що останніми роками досліджуються не деталі діалогу мас-медіа та громадськості, результати комунікаційно-

інформаційної діяльності, а зовсім інше. Сьогодні засновники та власники мас-медіа визначають цілі впливу, коли ЗМІ мають доносити певні ідеї, зокрема екологічного спрямування, до аудиторії та формувати думки на низку екологічних тем. Але їх не цікавить вивчення взаємовідносин інформаційної мережі з її засновниками.

ЗМІ є засновниками багатьох процесів, що відбуваються в суспільстві, впливаючи на ставлення людей до екологічних явищ і значною мірою формуючи громадську думку. Таким чином, можна зробити висновок, що існує два рівні між мас-медіа та громадською думкою: маніпулятивний та діалогічний, кожен із яких використовується у наборі інструментів для зміни громадської думки шляхом радикальної зміни сприйняття та інструкцій, що передаються через ЗМІ.

Зі стрімким розвитком інформаційних технологій та активним впровадженням процесів глобалізації потужним інструментом впливу на людей стають онлайн-видання. Коли інформація монополізована традиційними медіа, рекламою та телевізійними маніпуляціями, людина шукає інформацію на інших комунікаційних платформах. Мережеві видання набувають ролі інформаційного та модераторського діалогу, де кожен член спільноти має право на доступ до інформації та висловлення своєї думки. Розвиток онлайн-комунікації призвів до справжнього буму громадянської журналістики. Як зазначає В.Гвоздев: «Вже сьогодні широкий інформаційний обмін за допомогою ЗМІ, соціальних мереж, блогів становить серйозну конкуренцію традиційним ЗМІ. Такі форми комунікації стають все більш популярними в сфері інформації та комунікації. Громадянська журналістика є потужним інструментом ринкового соціуму на шляху до громадянського суспільства, це форма участі громадян у суспільно-політичному житті» [18, с. 469].

Різниця між традиційними та мережевими медіа полягає передусім у доступності послуг і можливості створювати контент для кожного. Обмежене висвітлення ЗМІ, політика мовлення та інтеграція в Інтернеті також є яскравими ознаками стабільності бренду та інформаційної структури онлайн-видання. І навіть той факт, що на веб-сайті медіа представлено найрізноманітніших

блогерів, не робить його соціальною мережею, тому що блогери – це те саме, що журналісти, які пишуть про те, що не можна включити в друковану версію публікації або додати раніше опубліковані повідомлення.

Якщо говорити про екологічні онлайн-видання, то першою їхньою ознакою є те, що автор може охопити широку аудиторію. Незалежно від змісту повідомлення, його технічних характеристик та цільової аудиторії, якій адресована інформація, – все це має потужний вплив на людину. Зрештою, мережеві медіа утворюють живий організм, який виготовляє механізми оцінки реальності в суспільстві та виконує роль барометра соціальних емоцій. Поява соціальних мереж, створення особистих веб-блогів, спільнот та участь спільнот у соціальних мережах теж дають змогу відслідковувати екологічні теми та проблеми, які зазвичай є актуальними. Спілкування в Інтернеті має свої особливості. З одного боку, завжди можна зберегти анонімність чи частково приховати інформацію, з іншого відбувається віра в особистість автора за допомогою фотографії, ілюстрацій, словників, популярності. Тому правила поведінки користувачів Інтернету є загальноприйнятими. І все це є проявом свободи слова та участі у створенні нової реальності, позначеної громадянським суспільством загалом. Тому роль онлайн-видань не обмежується лише інформуванням про екологічну проблему чи подію та поширенням відповідної інформації. Важливим є об'єднання суспільства з важливих екологічних питань, участь громадськості в екологічних заходах і проектах тощо. Наприклад, у Вінниці впроваджується проект «Екологічне Місто», який розробляє і впроваджує компанія «Еко-Драйв» разом із підприємством КУП «ЕкоВін», БФ «Подільська громада» та іншими небайдужими та зацікавленими суб'єктами. Метою проекту є те, щоб створити сучасне, чисте, комфортне, європейське місто, місто інновацій та здорових людей, які дбають про себе, про своїх дітей, своє майбутнє. Із проектом можна ознайомитися за посиланням: <https://ecovin.com.ua/ekologichne-misto.html>.

Як стверджує дослідниця Л.Городенко: «Комунікація – це мета, якої люди прагнуть досягти в процесі спілкування, включаючи вирішення повсякденних

проблем, роботу, збір і обробку інформації про навколишнє середовище, зберігання цієї інформації. Комунікація визначає не тільки ставлення до інших людей, а й ставлення до структури, інтегрованої в мережу (як виробничу, так і комунікаційну)» [21, с. 68].

Якщо аналізувати принципи формування ідей через онлайн-видання, то в першу чергу слід розглянути психологічні фактори. Адже кожен прагне бути почутим і прийнятим, щоб задовольнити свою потребу в спілкуванні та належності до певної групи. Підтвердження переконань, підтвердження думок за згодою однодумців є не меншим психологічним фактором. І навіть якщо спілкування відбувається віртуально, його учасники дбають про створення певного іміджу, їм важливо мати репутацію, засновану на певних цінностях. Тож це частина мережі – самопрезентація. Це творчі можливості авторського «Я», розкриття духовного і творчого потенціалу, широкий спектр художніх здібностей, оцінка таланту. Іноді користувачеві Інтернету важливо зрозуміти силу емоцій, тобто поділитися будь-якою негативною екологічною ситуацією, що виникає. Цей метод емоційного розслаблення забезпечує ефект розмови про екологічну проблему, більше спілкування (ви не самотні в цьому світі), співчуття і підтримку однодумців у вирішенні важливих екологічних завдань, а також ситуаційний досвід, який може бути корисним попередженням для інших. Звісно, поширені й історії про позитивні екологічні події (цікаві зустрічі, поїздки, успіхи). Все це є приводом для спілкування, яке може виходити за межі віртуального. Соціалізація є важливим фактором у спілкуванні на екотеми. У віртуальному масштабі вона має більше свободи та більше можливостей, оскільки об'єднує людей насамперед через вузькі та спільні інтереси, а не через географічні чи демографічні показники.

Інтернет пропонує потенціал для самосвідомості, навчання та розвитку нових екознань. Це часто спонукає користувачів поширювати нову екологічну інформацію, ділитися нею з аудиторією. Сьогодні інформація з усіх сфер людського життя, зокрема з екологічних питань, має адаптуватися до нових форм спілкування через Інтернет, оскільки це найпростіший спосіб вплинути на

масового читача. Так, на сайті ECOBUSINESS Group - платформі рішень для менеджерів природоохоронної діяльності – наявна рубрика «Екоблоки», де розміщені публікації найкращих експертів, екологів та фахівців сфери ЕКО (<https://ecolog-ua.com/ecoblog?page=1>). Як відомо, нині блоги є новим видом журналістської діяльності, що здійснює суттєвий вплив на читача та глядача.

Перегляд онлайн-видань дає змогу безпосередньо побачити процеси демократизації суспільства, силу самоорганізації, допомогти відповісти на запитання самостійно. «Соціальні мережі можуть належати до одного з інститутів громадянського суспільства, а саме до незалежних ЗМІ, які обслуговують інтереси та потреби людей та формують громадську думку. Громадянське суспільство може мати місце у своєму вертикальному вимірі, який включає політичні права громадян; політичні партії та рухи; муніципалітети; незалежні ЗМІ» [50, с. 27].

Громадська думка в Інтернеті базується на принципах довіри, чесності та соціальної відповідальності. Екоінформація передається через коло людей, які мають не тільки віртуальні, а й реальні зв'язки, а потім поширюється на їхніх віртуальних друзів та знайомих друзів тощо. Таким чином люди краще розуміють інформацію і вірять в її достовірність. Відбувається вплив на суспільство, особливо в сферах екобезпеки, екології, здоров'я та життя людей, дискримінації, деградації. В онлайн-виданнях можуть виникати публічні дебати з важливих екопитань, організовуватися акції протесту та захищатися права постраждалих. Шляхом оперативного обміну інформацією можна прискорити реагування правоохоронних органів на ту чи іншу екоподію. За допомогою мережових видань захищаються всі аспекти суспільних інтересів, встановлюються зв'язки між соціальними групами, контролюється діяльність уряду, приймаються фінансові рішення, забезпечується функціонування громади. І навіть коли користувачі Інтернету користуються суто споживчою інформацією, яка відкривається без будь-якої взаємодії, їх присутність на сторінці онлайн-видання впливає на їхню екосвідомість. Це тому, що дослідження є найпоширенішою формою поведінки людини в міжособистісних

стосунках. Прагнення наслідувати за прикладом є копіюванням поведінки людини як найбільшого процесу соціалізації особистості.

Причиною впливу може бути однозначне використання доктрини, заклику до дії, що є одним із найпоширеніших методів маніпуляції, що звертається не до розуму, а до емоцій. Іншим впливом на екосвідомість людини є мода, яка визначає певні стандартизовані форми масової поведінки людей, які стихійно домінують у ній під впливом настроїв, смаків, захоплень у суспільстві. Бажання слідувати моді має сильний вплив.

Позитивною тенденцією є те, що люди в Інтернеті стають менш байдужими, ніж раніше, сміливо висловлюють свою позицію, можуть критикувати. А все це говорить про розвиток громадянського суспільства, яке в країнах пострадянського простору повинне пройти шлях від замкненої до відкритої політики. Соціальні медіа – це перший крок у демонстрації відкритості, до якої суспільство повинне дійти з віртуального світу у світ реальний.

Вплив онлайн-видань є потужним і серед громадських ініціатив, коли необхідно вибрати потрібну кількість підписів для екопроекту, проголосувати за конкретного кандидата, провести опитування для підтримки чи популярності тощо. Можливості мережевих медіа сьогодні величезні, вони стали невід'ємною частиною масової комунікації, важливою інформаційною платформою, яка не лише надає чи координує екоінформацію, а й задає тон традиційним медіа. За даними Інституту масових комунікацій, розміщення новин у центральних інтернет-ЗМІ береться із соціальних мереж. Традиційні ЗМІ зосереджуються на інформації в соціальних мережах, адже це пов'язано зі зручністю спостереження за тим, що відбувається навколо, а також швидкістю поширення екоінформації, пошуком конкретних знань і нових поглядів на проблему; швидким спілкуванням з аудиторією. Так, український інформаційний портал «ТСН» має сторінку у Facebook (<https://www.facebook.com/tsn.ua>) та мають свій Telegram-канал (https://t.me/TCH_channel), куди подають всі новини, розміщені на сайті, зокрема висвітлюють й екологічну тематику. Наприклад, на сторінці сайту ідеться про те, що «лише за 2020 рік до світового океану потрапило не менше

1,56 мільйона медичних масок» (<https://tsn.ua/tsikavinki/pandemiya-prizvela-do-utvorennya-8-mln-tonn-vidhodiv-yak-ce-vpline-na-svitovu-ekosistemu-1905691.html>). Ця сама інформація дублюється і у Facebook та Telegram-канал.

Журналісти, для яких професійне спілкування є важливим джерелом інформації, а їх присутність у соціальних мережах лише збільшує популярність видання та покращує спілкування з аудиторією для залучення додаткового контенту. Онлайн-медіа допомагають обробляти велику кількість екологічного матеріалу, що вимагає негайної подачі. Це, з одного боку, значно полегшує пошук екологічної інформації, а з іншого ускладнює її контроль.

Громадськість контактує переважно з відомими чиновниками та політиками. Репост твітів є важливою складовою медіаконтенту, і це не лише український досвід, а й зарубіжний. Однак експерти вважають, що «інформаційне середовище соціальних медіа залишається предметом впливу для неурядових організацій, державних установ і компаній, враховуючи його зростаючий вплив на свідомість користувачів. Воно також стає об'єктом маніпулятивних технологій, негативних інформаційних впливів» [50, с. 14].

Отже, Інтернет-видання сьогодні займають чільне місце у сфері масової комунікації. Вони набувають популярності не лише серед потенційних клієнтів, а й серед професійних екожурналістів. Не можна нехтувати тим, що онлайн-медіа мають сильний вплив на екоsvідомість громадськості, тому читач повинен пильнувати, адже онлайн-видання можуть маніпулювати екоінформацією. Позитивним фактором є те, що Інтернет став основою для розвитку громадянського суспільства. Завдяки його впливу на громадську думку громадяни можуть бути поінформовані та швидко об'єднатися з важливих екологічних питань.

Висновки до розділу 1.

Таким чином, екологічна журналістика є відносно новою галуззю в журналістиці, яка полягає у зборі, дослідженнях, виготовленні, поширенні та

відображенні інформації про події, тенденції та проблеми, пов'язані з екологічними проблемами.

Журналіст-еколог повинен мати фахові знання, вміти застосовувати власні знання про історичні події екологічного спрямування, слідкувати за екологічною політикою та рішеннями організацій з екологічних питань, використовувати онлайн-технології. Від важливості цієї сфери діяльності залежить швидкий розвиток і прогрес суспільства в останні роки. Все більше медіа-професіоналів вважають доцільним говорити про екологічні проблеми і часто знаходять для цього час.

Екологічна культура тісно пов'язана з екологічною журналістикою, тобто процесом і результатами формування в людини екологічної свідомості, що відображає нерозривну єдність знань, образів природи, емоційно-ціннісних стосунків з нею (внутрішньою культурою) та навичок, умінь, потреби у співпраці (зовнішня культура), і на основі координації відносин у системі «природа – людина».

Екологічні інтернет-видання займають чільне місце, коли йдеться про вирішення важливих суспільних проблем, зокрема екологічних. Вони набувають популярності не тільки серед потенційних читачів, а й серед професійних екожурналістів. Онлайн-ЗМІ мають сильний вплив на суспільну свідомість, можуть маніпулювати інформацією. Позитивним фактором є те, що Інтернет став основою для розвитку громадянського суспільства. Завдяки своєму впливу на громадську думку громадяни можуть бути інформовані та швидко погоджуватись з важливих питань держави та громадськості, у тому числі екологічних.

РОЗДІЛ 2

ЕКО-КУЛЬТУРА ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

2.1. Епіцентр формування загальнолюдських цінностей – еко-культура

Екологічна культура у наш час є складником світової культури. Для неї властиве глибоке усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем у житті і майбутньому розвитку людства. Та екологічна культура – це не просто сучасний етап розвитку культури, що виникає під впливом екологічної кризи. На всіх етапах свого розвитку культура більш-менш успішно виконувала завдання спілкування суспільства з природою. Тому екологічна культура існувала в широкому розумінні як культура взаємовідносин суспільства і природи впродовж історії людства.

Сучасний соціальний світ, технократична культура вступили в гостре протиріччя з природою, місце людини в природі виявилось згубним для останньої. Відтак почала назрівати потреба в змінах. Людині в усіх формах своєї поведінки в природі та суспільстві доводиться переходити від ізоляції, протистояння, боротьби до стилю співпраці, взаємодії, діалогу, тяжіючи до екологічного, природоохоронного мислення та діяльності й проектуючи нову траєкторію розвитку.

Вирішення екологічних проблем давно турбує науковців і політиків, відбивається в громадській думці, у міжнародних документах, у реальному житті: стираються кордони між державами, транснаціональні корпорації об'єднують ринки та технології на різних континентах. Свідченням цього є проведення різних заходів з питань екології міжнародного рівня. Так, у 1972 році відбулася Стокгольмська конференція з навколишнього середовища, на якій представники 113 країн провели першу всесвітню зустріч з проблем довілля. 1983 р. позначився створенням Організацією Об'єднаних націй Всесвітньої

комісії з навколишнього середовища і розвитку, яка закликала до нової ери економічного розвитку, безпечного для довкілля. У 1992 відбулася Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), на якій були присутні глави і високопоставлені представники 179 урядів. Вони прийняли п'ять документів, серед яких Декларація з навколишнього середовища і розвитку, яка визначає права й обов'язки країн у справі забезпечення розвитку і добробуту людей; програму досягнення сталого розвитку з соціальної, економічної та екологічної точок зору «Порядок денний на ХХІ століття»; Заяву про принципи, управління, захисту та сталого розвитку всіх видів лісів; Конвенцію про зміну клімату; Конвенцію про біологічне різноманіття.

У 1994 відбувся екологічний форум «Міста і сталий розвиток» в Манчестері, у 1996 – глобальний екологічний форум «Habitat – II» (Навколишнє середовище) у Стамбулі (Туреччина), у 1998 – форуми за підтримки ООН «Людина у великому місті ХХІ століття» Москва (Росія) та «Здорове середовище міста» Мадрид (Іспанія), у 1999 – глобальний форум «Здорова планета» Лондон (В. Британія).

У 2000 році було проведено Саміт Тисячоліття ООН, на якому 189 держав світу, зокрема й Україна, затвердили Декларацію Тисячоліття ООН, яка зобов'язує досягти Цілі Розвитку Тисячоліття до 2015 року, однією з яких є забезпечення сталого екологічного розвитку.

У 2012 році на Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20» було обговорено проблеми «зеленої» економіки, сталого розвитку та подолання бідності.

Саме 25 вересня 2015 року відбувся Саміт зі сталого розвитку в Нью-Йорку. На ньому схвалено Порядок денний в сфері розвитку на період після 2015 року, який включає 17 глобальних цілей та 169 завдань зі сталого розвитку. Нові цілі та завдання мають комплексний характер і забезпечують збалансованість всіх трьох компонентів сталого розвитку: економічного, соціального та екологічного.

У квітні 2021 року у Вашингтоні з ініціативи Президента США Джо Байдена відбувся віртуальний Саміт лідерів з питань клімату. До участі у ньому були запрошені лідери понад 40 країн та міжнародних організацій, які обговорили кліматичні виклики та загрози та важливість того, що потрібно докласти спільних зусиль для збереження клімату на планеті.

Слово «екологія» є словом грецького походження: ойкос означає дім, житло, батьківщина, logos – поняття, вчення. Тож екологія буквально означає «викладання про дім» або «навчання про батьківщину». Сам термін «екологія» виник приблизно в середині ХХ століття. Термін увійшов у велику науку завдяки німецькому біологу Ерісту Геккелю (1834–1919), який у 1866 р. опублікував роботу «Загальна морфологія організмів». У цій роботі екологією називають науку про взаємозв'язок організмів із навколишнім середовищем. Наука екологія виникла наприкінці ХІХ ст., але тоді вона означала вивчення живих організмів, їх взаємозв'язку та впливу на природу в цілому. Але справді актуального значення екологія набула в середині ХХ століття, коли вчені зі США виявили пропорційну залежність забруднення ґрунтів та океану, знищення багатьох видів тварин від антропогенної діяльності. Тобто дослідники зрозуміли, що риба і планктон гинуть у водоймах, розташованих в безпосередній близькості від фабрик і заводів, а ґрунт виснажений внаслідок необґрунтованої сільськогосподарської діяльності. Відтоді екологія набула свого нинішнього значення.

З середини ХХ століття у світі відбулася науково-технічна революція, за допомогою досягнень науки виникло нове покоління техніки, що забезпечує інтенсифікацію та посилення не тільки фізичної, а й духовної діяльності. Аналіз минулого допомагає зрозуміти майбутнє. У сучасній культурі існують два основних напрямки – відокремлення суспільства від природи і зближення, пристосування або гармонізація суспільства і природи.

Екологія – це «наука, яка вивчає взаємодії рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів і вірусів між собою та з довкіллям. Предметом вивчення є структура та функціонування надорганізмених систем на рівні видів, популяцій,

екосистем, біогеоценозів та біосфери. Сучасна екологія досліджує також дію цивілізац. процесів на довкілля з метою запобігання негатив. наслідкам техноген. діяльності людини» [26].

Навколишнє середовище, або довкілля, – «сукупність усіх зовнішніх умов, які діють на організми, популяцію або на складніші біологічні угруповання, викликаючи відповідну реакцію. Довкілля завжди є складним комплексом різних елементів. Окремі елементи Довкілля, які взаємодіють з організмами, називають екол. чинниками» [26].

Екологічна культура – це «напрямок людської діяльності та мислення, від якого істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток. Дослідження взаємовпливу соціального і природного в житті людини дозволяє говорити про специфічні прояви культури в екологічному сенсі» [26].

Екологічна культура є відносно новою проблемою, яка загострилася, коли людство підійшло до розуміння глобальної екологічної кризи. Нині багато територій забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що негативно вплинуло на здоров'я та якість населення. Через антропогенну діяльність довкілля знаходиться під прямою загрозою знищення. Унаслідок нерозумного ставлення до природи та її надр, через хибні уявлення про її місце у Всесвіті людству загрожує зникнення. Тому на перший план постає проблема «правильного» розуміння природи, а також «екологічної культури».

Одним із перших до проблеми еко-культури звернувся відомий мислитель і дослідник В.І.Вернадський. Він першим серйозно визначив термін «біосфера» та розглянув значення людського фактора в існуванні світу [12]. Основу культурно-біологічного підходу до вивчення екологічних проблем на сучасному етапі можна зрозуміти за умови трактування природи як цінності культури.

У систему цінностей сучасної культури входить природа, і це образно виражається в низці екологічних принципів: повага до життя (А.Швейцер), мораль землі (О.Леопольд), природа знає краще (Б.Коммонер).), співтворчість людини з природою (В. Б. Согава), ідея спільного розвитку людства і природи

(Н.Н.Мойсеєв). Як вважає Н.Н.Мойсеєв, суспільству потрібен екологічний порядок як сукупність умов і заборон, виконання яких забезпечує виживання людини, подальший поступ людства та його загальний розвиток разом з природою. Цей екологічний імператив багато в чому зумовлений таким соціальним інститутом, як освіта. Саме в процесі навчально-виховної діяльності відбуваються об'єктивні закономірності розвитку системи «природа-людина» [43, с. 56].

Словосполучення «екологічна культура» визначається як рівень оцінки людьми природи, навколишнього світу та свого становища у світі, ставлення людини до світу. У зв'язку із глобальною екологічною кризою необхідно визначити, які стосунки людини і природи можна вважати гармонійними, як людська діяльність впливає на навколишнє середовище і чому екологічна культура сьогодні настільки важлива. Не менш важливо визначити, як рівень екологічної культури співвідноситься зі світовою ситуацією та глобальною екологічною кризою. Рівень екологічної культури пропорційний екологічній ситуації на Землі і залежить від сприйняття біосфери.

Сьогодні екологічна компетентність стає безперечною та неодмінною частиною культури. Ставлення людини до навколишнього природного середовища включає не тільки раціональне використання сил і ресурсів природи, а й відповідальність за наслідки цього використання. На думку М.Тарасенка, культура – «це вияв не лише свободи нації й людини, а й її відповідальності перед світом» культури [62]. Крім того, чим більшою є тенденція універсальної та вільної людської діяльності від зовнішнього світу, тим більша відповідальність людини перед природою як екуменізмом людської культури. Така відповідальність не виникає сама по собі у свідомості людей, цьому вони повинні навчитися. Оскільки людина є частиною природи, її життя тісно пов'язане з навколишнім середовищем. Через педагогіку виховується здорове ставлення до всього, що оточує людину від народження до смерті.

На жаль, проблема «екологічної культури» висвітлена в науковій літературі фрагментарно, хоча окремі аспекти знайшли поглиблене вивчення як

у працях відомих зарубіжних, так і українських дослідників (В.Крисаченко, Н.Мойсеєв, М.Тарасенко та інші). Різні аспекти та проблеми екологічної культури були предметом вивчення науковців радянського періоду та сьогодення, зокрема В.І.Андрейцева, Б.В.Єрофєєва, С.М.Кравченко, О.І.Казанника, М.В.Краснової, В.С.Крисаченко, В.В.Петрова, М.Ф.Реймерс, Ю.С.Шемшученко та ін.

Незважаючи на те, що термін «екологічна культура» відносно молодий (вперше з'явився в працях американської школи «культурної екології» в 1920-х роках), він є одним з основних напрямків людської діяльності, що сягає доісторичних часів. [36, с. 14].

Сам термін «екологічна культура» вперше з'явився в 1920-х роках (в Американській школі культурної екології) для опису набору пов'язаних екологічних норм («заборона» та «дозвіл»), але його екологічне коріння сягає доісторичних часів. Таким чином, екологічну культуру можна визначити як «конкретну програму, об'єктивну у своїй діяльності, на основі того, що суб'єкт природи конструює специфічний історичний процес взаємодії з природою» [59]. На думку В. Крисаченка, це здатність людини розпізнавати живе у Всесвіті, намагатися пристосувати до себе, адаптуватися до потреб один одного та структури природного середовища. Іншими словами, екологічна культура має вирішальне значення для вибору цілей людської діяльності, яка полягає в організації та перетворенні світу природи відповідно до своїх потреб і намірів [36].

Екологічна культура – це також знання законів і основних відносин природи і суспільства; емоційні переживання; емоційне та дійово-практичне ставлення до природи. Вона складається з поєднання трьох напрямків: екологічної освіти, етичних та естетичних відносин та практичної діяльності. Екологічна культура іноді розглядається як невід'ємна частина власної інтелектуальної та духовної культури, яка сприяє творчій самосвідомості у розумінні та розв'язанні екологічних проблем.

У роботі дотримуємося найбільш поглибленого визначення поняття «екологічна культура» – це процес і результат формування в людини екологічної свідомості, що відображає нерозривну єдність сукупності знань, образів природи, емоційно-ціннісних відносин з нею (внутрішня культура) та умінь, навичок, умінь, потреба у співпраці (зовнішня культура), ґрунтується на координації відносин у системі «природа – людина» [26].

Система органів охорони навколишнього природного середовища в Україні має серйозні внутрішні проблеми, які перешкоджають реалізації екологічного законодавства на практиці. Серед них – недостатні стандарти діяльності правоохоронних органів, відсутність сучасних методичних розробок, відсутність об'єктивних і всебічних знань. Екологічні матеріали часто (необґрунтовано) подаються в апокаліптичному вигляді, що призводить до невротизму суспільної свідомості, стану «екоістерії», де переважають політизовані інтерпретації екологічної дійсності, а наукові дані замінюються посиленням на урядові рішення.

Екологічна культура тісно пов'язана екологічною журналістикою та екоосвітою, що забезпечує всебічне висвітлення екологічних проблем як глобального, так і регіонального значення, її предметом є збір, аналіз і поширення інформації про екоподії, екотенденції та екопроблеми, з якими люди постійно контактують. Це процес і результати формування в людини екологічної свідомості, що відображають нерозривну єдність знань, образів природи, емоційно-ціннісних стосунків з нею (внутрішня культура) та навичок, умінь, потреби у співпраці (зовнішня культура), а також координують відносини у системі «природа – людина».

2.2. Нормативно-правові засади екологічної культури в Україні

Екологічні знання та знання екологічного законодавства як сукупності різних підходів до розвитку природи за її цінністю на духовному (інтелектуальному) та матеріальному (практичному) рівнях, а також частини екологічного світогляду належать до екологічної культури.

Стабільне погіршення екологічної ситуації на планеті в останні роки призвело до глибшого і ширшого світогляду діалектичної єдності та взаємодії суспільства і природи, забезпечення екологічної рівноваги в природних і антропогенних екосистемах.

Це сприяє підвищенню екологічної обізнаності та культури, розвитку якої можна досягти за допомогою нових досліджень та екологічних знань, поширення екологічної інформації, розвитку екологічного законодавства та міжнародного співробітництва. Конституційні положення про людину, її життя і здоров'я, що є найвищою соціальною цінністю, сприяння держави у консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності є найбільш цінними правовими засадами культури, які відображають її зміст [84].

На думку М.В.Краснової, стосунки людства з природою як із середовищем їх існування ґрунтуються на високих морально-духовних засадах суспільства попередніх періодів, визначені традиційними звичками, властивими для нашого народу. Досі існували традиції вітання духів природи, які вважалися помічниками природи. Язичницькі по своїй суті, християнські по духу, подібні традиції збереглися у святі Водохреща, Зелених святах, святі Івана Купала тощо [35, с. 167].

Аналізуючи культуру як соціальне явище, М.Ф.Реймерс розрізняє різні рівні культури, зокрема матеріальні, соціальні, економічні та ієкологічні [57, с. 278]. С.М.Кравченко наголошує на діалектичному стані екології та культури, пов'язаному з процесом екологізації, пізнанням людьми природи та її взаємодію з соціумом, науковими знаннями, та вбачає в екологічній культурі культуру всіх видів діяльності людини, яка пов'язується з пізнанням, освоєнням та перетворенням природи [34, с. 39].

Як вважає В.Крисаченко, екологічна культура – це цілеспрямована діяльність людини (у тому числі й результати такої діяльності), спрямована на створення та зміну світу (об'єктів і процесів) природи відповідно до їхніх потреб і намірів [36, с. 14].

Б.В.Єрофєєв екологічною культурою вважає використання довкілля на основі пізнання законів розвитку природи з урахуванням прямих і довготривалих наслідків змін навколишнього середовища під впливом діяльності людини [27, с. 27].

Довідкові та енциклопедичні джерела засвідчують, що в умовах сучасної кризи вперше в історії людства екологічна культура виконує нове завдання – збереження суспільства. Виховання та формування екологічної культури є складним соціальним питанням, а тому екологічна культура є унікальною соціальною цінністю і є предметом вивчення вченими з позицій екології, філософії, соціології, етики, естетики, політології та права [26, с. 223]. Це дозволяє дослідникам використовувати різні підходи та методи, визначати шляхи підвищення рівня та його значення для регулювання суспільних відносин.

Зміст екологічної культури відображено в Конституції, тому з-поміж конституційних положень найважливішими вважаємо ті, що стосуються людини, її життя та здоров'я, що є найвищою соціальною цінністю (стаття 3), роль держави у забезпеченні екологічної безпеки та збереженні екологічної рівноваги є одним із найважливіших правових принципів екологічної культури (стаття 16); забезпечення права кожного на життя в безпечному навколишньому середовищі, відшкодування заподіяної порушенням цього права шкоди й на вільний доступ до екологічної інформації (стаття 50) та покладання обов'язку не шкодити природі та культурній спадщині, відшкодування збитків (стаття 66).

Відповідно до суб'єктного складу суспільних екологічних відносин та до системи екологічного права особливо актуальною є екологічна культура законотворчої діяльності, управління, господарської діяльності, навчального процесу, наукової діяльності. У цьому плані важливо залучати громадських активістів до прийняття важливих екологічних рішень, тому еколого-правова культура є й складником правової культури. Згідно з ч. 1 статті 7 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., екологічна культура суспільства і професійна підготовка спеціалістів

підвищуються за допомогою забезпечення загальної обов'язкової комплексної освіти та виховання в галузі охорони довкілля.

Екологічна культура як невід'ємна частина культури людини формується на основі професійної екологічної освіти, знань і виховання екосистемного мислення, тобто погляду на природу як на єдиний шар живої планети, що складається з саморегульованих екосистем [26, с. 223]. Серед засобів розвитку «культурної екології» громадян, професіоналів, керівників, на думку Б.В.Єрофєєва, велике місце в екологічному вихованні та навчанні належить підвищенню екологічної культури у процесі професійної підготовки спеціалістів [27, с. 28].

Це, безсумнівно, вплине на розвиток законодавства, що регулює суспільні відносини, та реалізацію чинного законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки для життя та здоров'я людей (екологічного законодавства). Правова система та законодавство сприяють формуванню екологічно-правової освіти, яка є ключовим і суттєвим компонентом екологічно-правової культури на різних рівнях – державному, політичному тощо [34, с. 51]. Про це свідчать Конституція України, «Закон про охорону навколишнього природного середовища», ряд інших законодавчих та нормативно-правових актів та екологічні зобов'язання громадян та обов'язки держави, органів влади та органів влади щодо їх виконання та охорони. права.

Із зростанням екологічної культури особистості та формуванням її ідейної зрілості реалізується право громадян на сприятливе середовище, чий ідеологічний гарантії пов'язані з правильним спрямуванням особистості, науковим світоглядом населення в галузі екології, свідомим використанням цього світогляду в суспільних інтересах [74, с. 28].

У зв'язку з реалізацією державної екологічної політики основними принципами внутрішньої політики в галузі екології є вдосконалення національної екологічної політики в гуманітарній сфері – відродження, створення духовних цінностей українців, створення умов для консолідації

суспільства, прав і свобод, максимального задоволення їхніх потреб та одного з головних принципів зовнішньої політики – створення сприятливих зовнішнь-ополітичних умов для розвитку української нації (п. 2 ч. 1 ст. 9, п. 8 і 10, пункт 1 статті 10, пункт 4 частина 2 статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року). Еколого-правова освіта, необхідність зміцнення культури і науки, як важливого напрямку розвитку екологічного законодавства в рамках механізму реалізації Основних напрямів державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1998 р. № 188/98-ВР (п/п 4 п. 34). Однією з головних цілей національної екологічної політики, окрім досягнення безпечного навколишнього середовища для здоров'я людей, є підвищення обізнаності населення щодо охорони довкілля, визначеного Концепцією національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р.

Найважливіший і сучасний політико-правовий акт, який на сьогодні визначає концептуальні підходи до екологічної безпеки, управління та охорони навколишнього середовища, є Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року. Важливе значення цього документа в контексті даної проблематики полягає, насамперед, у сприйнятті положень Всесвітньої Конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) щодо визнання концепції сталого розвитку домінантною ідеологією цивілізації у XXI столітті (Р. I).

До стратегічних цілей і завдань національної екологічної політики належить реалізація Цілі 1 «Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва» (Р. III) за допомогою виконання наступних завдань:

- 1) впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості;
- 2) оцінка ставлення та підвищення рівня поінформованості суспільства щодо значення, переваг та інструментів сталого споживання і виробництва, стану і цінностей біорізноманіття та заходів, які необхідно здійснити для його збереження, відновлення і сталого використання;
- 3) забезпечення практичної реалізації результатів сучасних та фундаментальних екологічних досліджень та безперервної взаємодії між науковцями та державними органами;
- 4) врахування рекомендацій наукових установ екологічного спрямування при прийнятті управлінських рішень та підготовці проектів нормативно-правових актів;
- 5) розвиток партнерства між секторами суспільства з метою залучення до планування і реалізації природоохоронної політики усіх заінтересованих сторін;
- 6) забезпечення участі громадськості у прийнятті управлінських рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування;
- 7) забезпечення дотримання екологічних прав та обов'язків громадян, доступу громадськості до правосуддя з питань охорони навколишнього природного середовища та природокористування [Стратегія].

Одним із очікуваних результатів виконання цієї «Стратегії» є створення ефективної системи інформування населення щодо питань охорони навколишнього природного середовища та підвищення рівня екологічної свідомості громадян України (Р. 7).

На виконання положень Стратегії в Україні прийнято Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища до 2025 року, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р. Перед Міністерством екології та природних ресурсів України

поставлено завдання покращити стан довкілля, поліпшити якість життя і здоров'я українців, забезпечити екологічну безпеку, що можливо досягти, втіливши заходи Національного плану дій у найближчі 5 років.

Цілями Національного плану є:

- сформувати в суспільстві екологічні цінності і засади сталого споживання та виробництва;
- забезпечити сталий розвиток природно-ресурсного потенціалу України;
- інтегрувати екологічну політику в усі сфери соціально-економічного розвитку України;
- знизити екологічні ризики для мінімізації їх впливу на екосистеми та здоров'я українців;
- удосконалити та розвинути державну систему природоохоронного управління [84].

З еколого-правової точки зору екологічно-правові норми впливають на формування еколого-правової ідеології в суспільстві та формування еколого-правової психології, еколого-правової свідомості та еколого-правової культури в кожній людині. Еколого-правова культура – це законодавчо врегульований спосіб і суспільне значення творчої діяльності у сфері пізнання та зміни природи, охорони, раціонального використання природних ресурсів, покращення довкілля на благо сучасного та майбутніх поколінь [34, с. 49]. Механізм правового забезпечення екологічної політики працює саме через екологічне право, підлягає вивченню екологічного права та знаходить свою об'єктивність у викладанні екологічного права [4, с. 10], а феномен правового нігілізму пов'язаний з неповагою до закону, відсутністю правової та екологічної культури [54].

В.І.Андрейцев, вивчаючи різні наукові підходи до поняття екологічної культури та її змісту, виокремлює дві основні концептуальні позиції. Відповідно до першої, екологічною культурою він вважає суто духовне, свідоме явище, що ґрунтується на правильному ставленні людини до навколишнього середовища та необхідності формування екологічного мислення в раціональному використанні

природних ресурсів. Згідно з другим положенням, екологічна культура – це діалектична одиниця духовно-практичного (матеріального), що відбивається в розвитку природи з урахуванням відповідної шкали цінностей з точки зору задоволення екологічних потреб суспільства [5, с. 69].

Екологічну культуру, на думку О.І.Казанника, слід розглядати як систему знань, умінь, правових норм, звичаїв і традицій, що відображають передовий вітчизняний та зарубіжний досвід захисту навколишнього середовища від шкідливого впливу різноманітних видів господарсько-рекреаційної діяльності. На переконання науковця, матеріальна культура стає для нації та народу об'єктом матеріальних цінностей знань, досвіду, ідеалів, що відображає їхнє ставлення до навколишнього природного середовища [30, с. 2].

Екологічні знання та знання екологічного законодавства як сукупності різних підходів до розвитку природи за її цінністю на духовному (інтелектуальному) та матеріальному (практичному) рівнях, а також частини екологічного світогляду належать до екологічної культури. Екологічний світогляд – багатоетапне явище, що складається зі світосприйняття, світорозуміння, світопереживання та здійснює впливе на формування конкретної поведінки особи. Екологічний світогляд характеризується екологічним способом мислення, а також існуванням екологічної та еколого-правової культури, що забезпечує правопорядок у нашій державі [52, с. 57]. Таким чином, екологічна культура включається як у матеріальне виробництво, так і в духовне життя суспільства [34, с. 39].

На думку О. І. Казанника, об'єкти духовної культури – це наукові дослідження з проблем екології, природоохоронне законодавство, нормативна база охорони та збереження природи, безвідходні та маловідходні технології, звичаї та традиції природокористування, які склались у соціумі, твори літератури та мистецтва, які виховують у людей почуття бережливого ставлення до природи та її багатств. Сюди, на переконання науковця, належить творча діяльність людини, зокрема сценічне мистецтво, лекційний виклад наукових знань. До екологічних цінностей матеріальної культури він зараховує перетворені

людиною ландшафти, технічні споруди природоохоронного призначення, заповідники, національні парки, заказники та пам'ятки природи, зелені зони міст та інших населених пунктів, дикі тварини, які вдалося врятувати від вимирання, водойми, повернуті до життя [30, с. 2]. Нині перелік природних і штучно створених об'єктів еколого-правової охорони та використання значно розширений завдяки їх законодавчому закріпленню (статті 1 і 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища») та врахуванню положень міжнародних конвенцій щодо озонового шару, клімату, екологічної мережі, генетично модифікованих організмів тощо, ратифікованих Україною та досліджених Г.І. Балюк [6, с. 15 – 19; 8, с. 5 – 10].

Суспільні відносини щодо створення, використання, охорони та захисту моральних і матеріальних цінностей як носіїв екологічної культури в соціумі та в кожній особистості регулюються рядом положень законодавства природоохоронного, господарського, цивільного та інших галузей права та законодавства, тому ці цінності є частиною екологічно-правової культури.

Якщо розглядати духовну і матеріальну культуру як дві взаємопов'язані форми, поділ яких поки умовний, друга його форма має іншу частину з юридичної точки зору – відсилання законодавчої влади до культурних цінностей деяких інших об'єктів навколишнього середовища. Основи законодавства України про культуру від 14 лютого 1992 р. до культурних цінностей зараховують об'єкти матеріальної і духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення (ч. 1 статті 14), але в законодавчому документі не врахований той факт, що перераховані об'єкти невідривно пов'язані з довкіллям, мають свій вимір у системі соціальних цінностей життєзабезпечувального характеру. Усі без винятку природні об'єкти, які виступають об'єктами еколого-правової охорони, використання та відтворення, мають бути визнані об'єктами матеріальної культури, а також джерелами духовної культури. Щодо тваринного світу, то на це звертають увагу автори Коментаря Закону України «Про тваринний світ», які своїм аналізом у статті 37 Закону правових основ таких складників охорони дикої природи, як організація

наукових досліджень, виховання громадян у дусі гуманного ставлення до тварин, пропаганда важливості збереження дикої природи [8, с. 164 – 167].

Парки культури та відпочинку теж виступають об'єктами правового регулювання з боку екологічного та земельного права, адже вони вважаються об'єктами комплексної еколого-правової охорони, створюються на землях житлової та громадської забудови, згідно з положеннями Земельного кодексу України від 25 жовтня 2001 р. (статті 38, 39), і на землях інших правових категорій, а також відповідно до Закону України «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р. (статті 2, 5, 19). Крім того, парки можуть входити до складу окремих територій та об'єктів природно-заповідного фонду згідно з Законом України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., таких як національний природний парк, у господарській зоні якого знаходяться населені пункти, землі інших землевласників і землекористувачів (стаття 21), а отже можуть перебувати й зазначені парки.

Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р., до об'єктів культурної спадщини належать поряд із спорудами та комплексами як самостійними типами культурної спадщини також і визначні місця – зони або ландшафти, природноантропогенні витвори, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду (ч. 1 статті 2). Як об'єкти культурної спадщини духовно-матеріальних цінностей цей Закон окремо розглядає об'єкти садово-паркового мистецтва – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами, а також ландшафтні об'єкти – природні території, які мають історичну цінність (ч. 2 статті 2). Природні та інші об'єкти культурної спадщини, визначені даним Законом садово-паркові комплекси знаходяться в межах земель історико-культурного призначення відповідно до статті 59 Земельного кодексу України.

Вірною є думка В.І. Андрейцева про важливість бачити в екологічній культурі не лише рівень екологічної свідомості, а й практичну людську діяльність як результат осмисленого, розумного, гуманного чи навпаки

спонтанного, антигуманного ставлення до навколишнього середовища [5, с. 69]. Наприклад, правова охорона об'єктів природно-заповідного фонду та об'єктів культурної спадщини природного походження є одним із найяскравіших проявів еколого-екологічної культури нашого суспільства. Екологічне законодавство відображає рівень еколого-правової науки, а отже, і правових знань та залежить від рівня правових знань законодавця, а всі інші особи мають прагнути досягти цього рівня з правосвідомістю [52, с. 56], що призводить до підвищення рівня екологічної та правової культури кожної особистості.

Без оновлення людської свідомості, екологічно-правового виховання важко говорити про дотримання правил екологічної безпеки відповідно до закону [8, с. 26]. Проте в чинному екологічному законодавстві недостатньо уваги приділяється розвитку екологічного правового виховання населення, його духовної культури.

Наприклад, переліком основних засад охорони навколишнього природного середовища в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» наголошується на необхідності формування у населення екологічного світогляду, не згадуючи про екологічну культуру та екологічну освіту (ст. 3). Основи законодавства України про культуру від 14 лютого 1992 р. не розглядають екологічну культуру як один зі складників культури людини, що не відповідає положенням екологічного законодавства та не відповідає положенням Закону України «Про охорону культурної спадщини». Уважаємо, що зазначені Основи необхідно зміцнювати з урахуванням принципу сталого розвитку, процес їх реалізації набуває нової якості в умовах світової фінансової кризи.

Еколого-правові знання повинні формувати відповідний досвід реалізації екологічного законодавства, оцінка якого відображає рівень правосвідомості та обізнаності держави, окремих її інститутів та органів влади на сучасному етапі розвитку. Потребує удосконалення й екологічне законодавство, приведення прав людини у збалансовану, логічну та зрозумілу систему [52, с. 60]. У рамках культури екологічного права великого значення набуває суб'єктивний фактор,

як психологічний підхід до збереження та використання природних ресурсів, усунення психології споживача у природокористуванні. Передумовою формування культури екологічного права є високий рівень екологічно-правової освіти, і, як наслідок, наявність екологічного світогляду кожної особистості, окремих соціальних груп, екологічна ідеологія суспільства.

На сучасному етапі розвитку суспільства, зокрема українського, важливо зосередитися на екологічній політиці країни відповідно до національного законодавства Європейського Союзу, імплементації прийнятих міжнародним співтовариством міжнародно-правових стандартів у чинне законодавство України. Пріоритет екологічної політики держави, метою якої є повне усвідомлення глибинної небезпеки екологічної кризи, полягає в тому, щоб вдосконалювати систему екологічної правової освіти, спрямованої на усвідомлення світоглядних, культурних, науково-педагогічних, інформаційних, правових, економічних, соціальних та інших гарантій реалізації екологічних прав та інтересів громадян у суспільстві.

2.3. Компоненти екологічної культури особистості

У сучасному світі екологічні проблеми стають все більш глобальними. Тому важливо визначити структуру екологічної культури. Однією з найбільш актуальних проблем нашого часу є взаємодія людини з природою. Важливим аспектом вирішення проблеми збереження природних ресурсів є освіта людини в галузі навколишнього середовища, екологічне виховання всього населення, особливо молоді. Проблема екології стає проблемою перетворення стихійного впливу людини на природу шляхом розвитку свідомих, цілеспрямованих, постійних відносин з нею. Такий підхід може бути реалізований за наявності належного рівня екологічної культури, екологічної свідомості, що починається з дитинства і триває упродовж усього життя. Перед громадськими організаціями у сфері екологічної освіти виникають нові завдання для формування екологічної свідомості, стимулювання екологічної поведінки, розвитку екологічного мислення, формування екологічних цінностей, розвитку таких якостей як

естетичне сприйняття навколишнього середовища та формування екологічної культури, відповідальності, креативності тощо.

Екологічна культура включає процес формування екологічної свідомості особистості, яка являє собою нерозривну єдність між сукупністю знань, уявлень про природу, емоційно-ціннісного ставлення до неї (внутрішня культура) та пов'язаними з ними навичками, вміннями, потребами спілкування (зовнішня культура). Цей процес ґрунтується на гармонійних взаємозв'язках у системі «природа-людина». Загальноприйнято, що людство вже не може прогресувати у своїй еволюції без значного підвищення рівня екологічної культури. Розвиток екологічної культури слід починати з молоді, адже від дій її представників залежить майбутнє.

У роботі поділяємо ідеї дослідників про природоцентричний тип формування екологічної свідомості особистості як приклад взаємозв'язку, взаємодії, взаєморозвитку людини й природи. У наукових працях авторів (І.І.Алмашій, Н.П.Єфіменко, Л.М.Курняк, М.Г.Складановська, Л.М.Фенчак, М.І.Хилько, О.В.Чернікова та ін.) наголошено на формуванні екологічної культури особистості, особливо молоді, як складного інтегрованого утворення, що характеризується ціннісно-орієнтованим підходом до навколишньої дійсності. У дослідженнях цих науковців у кожному конкретному випадку розглянуто сутність культури, зокрема екологічної, й розкривається вона через: специфіку діяльності; предметну ділянку, тобто засоби та наслідки людської діяльності; ціннісне значення виробів; спосіб задоволення людських потреб. Цей підхід визнається як найбільш ефективний і в основі якого орієнтиром є компоненти екологічної культури індивіда:

I. Інформаційно-інтелектуальний компонент.

II. Мотиваційно-ціннісний компонент.

III. Поведінково-діяльнісний компонент.

Якщо детальніше розглянути ці компоненти, то варто підкреслити певні їхні аспекти. Тому при формуванні інформаційно-інтелектуального компоненту

екологічної культури особистості визначено теми, які підвищать ефективність діяльності громадських організацій у роботі молоді:

- використання людини природою, її перетворення задля власної вигоди, а також наслідки цієї діяльності;
- загальне ставлення до явища екологічної культури як діяльності людини, і водночас прослідковуються різні аспекти та умови, щоб ця діяльність більш екологізована;
- субстанційні, процесуальні, енергетичні та інші об'єктивні основи життя людини, які розкривають механізми перетворення групи біологічних істот (гомінідів за сучасною класифікацією організмів) за незначний (з геологічної точки зору) час у домінуючий вид, який може розпоряджатися майже всіма природними ресурсами;
- механізм взаємовідносин людини і біосфери та події, що відбуваються внаслідок цих впливів;
- виявлення наслідків життєдіяльності людини на екосистеми та їх вплив на суспільство.
- розгляд принципів та видів природокористування (як ключовий фактор самоорганізації та розвитку біосфери в сучасних умовах);
- причини хижацького ставлення до довкілля, взаємовідносин людини і природи на території України та Карпат можна розглядати як приклад розуміння негативних сторін і форм природокористування в довгостроковій перспективі;
- вимоги та принципи до екологічної культури, яка має бути частиною світогляду та критерієм практичних дій кожної людини у сфері природокористування, певних гарантій охорони навколишнього середовища та сталого розвитку та прогресу людської цивілізації;
- цілеспрямована діяльність людини (у тому числі результати такої діяльності), спрямована на створення та зміну світу природи (об'єктів і процесів) відповідно до їх потреб і намірів;

– набір адаптивних ознак виду абсолютно нового типу. З іншого боку, їхня важливість є дискусійною: людина, позбавлена звичних засобів впливу на навколишнє середовище (житла, одягу, інструментів, зброї, медичних препаратів тощо), має сумнівні шанси вижити та стати частиною природних екосистем. І навпаки, володіючи ними, вона виходить за межі конкуренції, оскільки має адаптивні характеристики, несумісні з їх успіхом у пристосуванні до інших видів в ході біологічної еволюції;

– аутонарну, спрямована на власний організм.

Мотиваційно-ціннісний компонент виявляється:

– в принципах екологічної культури в єдності її теоретичного та практичного аспектів, в історичних, політичних, природничих, соціологічних та ідеологічних подіях, у конфліктах її становлення в реальному суспільстві, зокрема в Україні;

– основні методологічні парадигми сучасної науки, що дозволяють зрозуміти причини та мотиви людської діяльності та механізм перетворення «світу в собі» у «світ для себе», світу природи у світ, перетворений відповідно до потреб, цілей і можливостей людини;

– предметні цінності та світогляд традиційної екологічної культури, а також принципи морального, правового та інституційного забезпечення її інституціоналізації в соціумі;

– завдання, традиційні архетипні особливості та сучасний стан екологічної культури українського народу;

– вироблені блискучі приклади збалансованого природокористування та зміцнення українців у структурі думки, традиції і навіть релігійності;

– екофільність як найвища цінність життя, метою якої є створення будь-якої системи чи порядку в природі та прищеплення високих людських цінностей і принципів у житті людини.

– в інтелектуальній і духовній сфері екологічна культура започатковується, створюється, зберігається і відтворюється у свідомості. Це забезпечує її безперервність, спадкоємність і розвиток.

Таким чином, інтегруються важливі та інформативні компоненти, а в екологічній культурі це засіб діяльності людини.

Виходячи з поведінково-діяльнісного компонента, рекомендовано спрямовувати молодь до діяльності, яка:

- включає комплекс спеціальних заходів, технологій для освоєння людиною природи, які забезпечать стабільний баланс системи «людина – навколишнє середовище»;
- усвідомлює пристосування (трансформацію) навколишнього світу до людини, а її самої - до навколишнього середовища;
- розуміє систему штучних засобів і механізмів утвердження людини у світі;
- спрямовані на створення будь-якої системи чи порядку в природі та розвиток високих людських цінностей і орієнтирів у житті людини;
- становить функціональний фундамент, що дозволяє раціонально та ефективно використовувати природу;
- відтворює умови існування людини в навколишньому середовищі, у тому числі антропогенно модифікованих;
- використовує потенціал існуючих об'єктів і природних процесів;
- спрямована на збільшення відповідних навичок, інструментів, технологій, інструментів, предметів тощо, тобто включає певну експлуатаційно-критичну складову;
- інтегрує важливі та інформативні компоненти природоохоронної діяльності; може проявлятися в різних формах діяльності;
- поєднує форми і поведінку людини, орієнтовану на конкретний екологічний об'єкт і за цим показником може бути поділена на різні форми (автономну, матеріальну, соціальну);
- визначається низкою факторів суб'єктивного та об'єктивного характеру.

Особливу увагу слід звернути на: суб'єктивні фактори, пов'язані з людиною; самоусвідомлення його членів, інтересів і цінностей часу, соціальних

інститутів тощо; об'єктивні фактори, які є якісними характеристиками життєдіяльності, базуються на трьох елементах: матеріально-ресурсній основі людського існування (суспільства) і рівні технічної озброєності суспільства, фактичної чисельності населення (популяційний склад), механізмі природокористуванні, набутий суспільством. Екологічна життєдіяльність втрачає сенс за відсутності хоча б одного з об'єктивних факторів – людини, ресурсу чи здатності оволодіти цим ресурсом.

На думку І.Пономарьової, до структури екологічної культури особистості входять: екологічні знання, екологічна цінність, світогляд та екологічна діяльність [55]. У структурі екологічної культури Н.Груздева розглядає такі компоненти, як екологічні знання, вміння, цінності, заходи, спрямовані на охорону природи [24, с. 71]. Е.Гірусов та А.Гагарін характеризують екологічну культуру як поведінку людської діяльності з метою збереження природних умов, необхідних для існування людини. Вони стверджують, що екологічна культура включає знання про навколишнє середовище, яке є безпечним і навіть для природного балансу між технологіями, нормами та цінностями, поведінкові знання, що стосуються всієї системи людської діяльності [15, 19].

На думку С.Алексєєва, важливими складниками екологічної культури є система знань і навичок, людські цінності в галузі науки, мистецтва, традицій, звичаїв, а також активна людська діяльність, спрямована на охорону навколишнього середовища [2].

У структурі екологічної культури Л.Фенчак виділяє такі елементи: мотивація (сукупність причин для стимулювання діяльності); інтелектуальні (конкретна інформація, факти, концепції, теорії, приклади); професійна діяльність (активна участь в екологічній діяльності, застосування набутих навичок і вмінь для вирішення професійних проблем з урахуванням екологічних та етичних вимог) [67]. Основними компонентами екологічної культури, за твердженням О.Чернікової, є компоненти смислу, значення стимулів, оцінка діяльності [71].

О.Матеюк у контексті екологічної культури виділяє мотиваційні, знаннєві, гностичні та поведінкові елементи [39]. Заслуговує на увагу поділ структурних компонентів екологічної культури, запропонованих В.Гончаруком, який екологічну культуру вважає певним рівнем її розвитку з позиції взаємозалежних компонентів, і виокремлює:

1) мотиваційний (інтереси, потреби, мотиви, прагнення екологічно виховувати студентів, проводити з ними природоохоронну діяльність);

2) змістовий (екологічні знання, тобто наукові знання в галузі теоретичної та практичної екології, інтелектуальний розвиток у цій галузі);

3) процесуальний (мобільність навчального процесу, спрямованого на екологічну освіту у всій його складності; використання різних методів екологічної діяльності; застосування різних методів і технологій навчання, зокрема інноваційних;

4) креативно-діяльнісний (здатність до імпровізації, експромту, інновацій у професійній діяльності; нетрадиційний підхід до організації різних заходів, спрямованих на формування екологічної культури; творчо вирішувати всі екологічні ситуації);

5) рефлексивний (самодіяльність та участь в екологічній діяльності; формування рефлексивної позиції; самооцінка, самокорекція та самоаналіз поведінки в екологічних ситуаціях) [60, с. 45–46].

У складі екологічної культури перебуває екологічна свідомість, переконання, спосіб життя; екологічний світогляд, світобачення; екологічна поведінка та діяльність, спрямована на створення матеріальних і моральних цінностей; екологічні знання та мова науки; система екологічних і культурних моральних цінностей; виробництво екологічно чистої продукції; науково-педагогічні, управлінські та практичні природоохоронні установи та організації; норми та методи взаємодії суспільства та середовища; системи еколого-соціальних відносин у суспільстві. Ці складники визначають екологічну культуру як невід'ємну частину людської культури та виступають найважливішим чинником, що спонукає людей до здорового способу життя,

виховує повагу до природи, відповідальну поведінку в навколишньому середовищі.

До екологічної культури також належать такі компоненти:

– когнітивний, який відображає знання та пізнавальні функції, проявляється у зборі, зберіганні та систематизації інформації про основні ідеї та характер співпраці природи і суспільства, про глобальні екологічні проблеми та їх вирішення;

– аксіологічний компонент, що включає цінності та ідеали, переконання, які регулюють повсякденне життя та діяльність людини. Гідний підхід людини до природи є універсальним інструментом, що визначає шляхи її впливу на природу та вибір певних засобів впливу;

– емоційно-чуттєвий – це основа мотиваційного поля особистості. Тільки поєднання емоції та розуму в людині створює сукупність духовних сил, які допомагають їй повністю зрозуміти своє призначення в цьому світі, досягнути сенс свого існування і досліджувати навколишній світ відповідно до цього розуміння;

– моральна складова включає милосердне ставлення до всіх природних істот, а не тільки до людей;

– нормативно-правовий – регулює екологічні норми поведінки людей;

– діяльнісний компонент визначає перехід аспектів світогляду в практичну сферу; він описує стан готовності до певного виду діяльності відповідно до уявлень і переконань. Ця складова становить власне діяльність з оздоровлення навколишнього середовища в певних умовах [40, с. 6-8].

Отже, процес формування екологічної культури передбачає оволодіння системою наукових знань, поглядів, переконань, відповідального ставлення до природи, потребує нових стратегій і технологій гармонійної взаємодії з природою. Важливим є природоцентричний тип формування екологічної свідомості особистості як приклад взаємозв'язку, взаємодії, взаєморозвитку людини й природи. У формуванні екологічної культури особистості, особливо молоді, як складного інтегрованого утворення, слід враховувати ціннісно-

орієнтований підхід до навколишньої дійсності. Природоцентричний підхід визнається як найбільш ефективним і в основі якого орієнтиром є компоненти екологічної культури індивіда: інформаційно-інтелектуальний компонент, мотиваційно-ціннісний компонент, поведінково-діяльнісний компонент.

Висновки до розділу 2

Екологічна культура є відносно новою проблемою, яка загострилася, коли людство підійшло до розуміння глобальної екологічної кризи. Нині багато територій забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що негативно вплинуло на здоров'я та якість населення. Через антропогенну діяльність довкілля знаходиться під прямою загрозою знищення. Унаслідок нерозумного ставлення до природи та її надр, через хибні уявлення про її місце у Всесвіті людству загрожує зникнення. Тому на перший план постає проблема «правильного» розуміння природи, а також «екологічної культури».

Враховуючи природоцентричний тип формування екологічної свідомості особистості, розглядаємо такі компоненти екологічної культури: інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний. У формуванні екологічної культури особистості, особливо молоді, як складного інтегрованого утворення, слід враховувати ціннісно-орієнтований підхід до навколишньої дійсності.

Екологічна культура тісно пов'язана з екологічною журналістикою. Це процес формування екологічної свідомості людини та його наслідки, що відображають нерозривну єдність знань, образів природи, емоційно-ціннісних стосунків з нею (внутрішня культура) та навичок, умінь, потреб у співпраці (зовнішня культура). Про координацію відносин у системі «Природа – людина». Екологічні матеріали журналістами часто (необгрунтовано) подаються в апокаліптичному вигляді, що призводить до невротизму суспільної свідомості, стану «екоістерії», в якому переважають політизовані інтерпретації екологічної дійсності, а наукові дані замінюються посиленнями на урядові рішення. І існує

нерозуміння щодо реальної ролі екологічної освіти, формування екологічної культури не тільки в нашій країні, а й у всьому світі.

На сучасному етапі розвитку суспільства, особливо України, важливо зосередитися на екологічній політиці країни відповідно до національного законодавства Європейського Союзу, імплементації прийнятих міжнародним співтовариством міжнародно-правових стандартів у чинному законодавстві України. Пріоритетом екологічної політики держави, метою якої є повне усвідомлення глибинної небезпеки екологічної кризи, є розвиток системи екологічної правової освіти, спрямованої на розуміння світогляду, культурно-науково-педагогічної, інформаційної, правової, економічної, соціальної та інших гарантій екологічних прав та інтересів громадян у суспільстві.

В Україні діють Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р., Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року, Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища до 2025 року, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р., Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р., Земельний кодекс України та низка інших законодавчих та нормативно-правових актів, що визначають екологічні зобов'язання громадян та обов'язки держави, органів влади та органів влади щодо їх виконання та охорони природи.

Еколого-правові знання мають формувати відповідний досвід реалізації природоохоронного законодавства, оцінка якого відображає рівень правосвідомості та свідомості держави, окремих її інститутів та органів влади на сучасному етапі розвитку. Існує потреба в законодавстві з прав людини та в екологічному законодавстві, яке робить права людини збалансованою, логічною та зрозумілою системою.

Журналістика, яка виконує функції інформації, збирання, обробки та її поширення, формування громадської думки, виховання суспільства і особистості, повинна базуватися на чітких орієнтирах виховання екологічно культурної особистості. Серед таких ековидань України - платформа екологічних та технологічних рішень «ECOBUSINESS GROUP», сайт «Екологія промислового краю», освітній сайт з екології «Екологія життя», Інтернет-спільнота «Промислова екологія», сайт «Еко-інформ», а також сайти громадських організацій, на сайтах яких також публікуються різний матеріал екологічного спрямування – правозахисної організації «Екологія. Право. Людина», ГО «Всеукраїнська екологічна ліга», ГО «Український екологічний клуб «Зелена Хвиля» тощо.

Отже, процес формування екологічної культури передбачає оволодіння системою наукових знань, поглядів, переконань, відповідального ставлення до природи, потребує нових стратегій і технологій гармонійної взаємодії з природою.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В ОНЛАЙН-МЕДІА

3.1. Технології формування інформаційно-інтелектуального компонента еко-культури особистості в онлайн-медіа

З кожним роком Інтернет стає все більш потужним інструментом спілкування та впливу. Розвиток інформаційних технологій призвів до появи в мережі нових медіа-видань. Нині для багатьох українців глобальна інформаційна мережа вже не є відносно новим і маловідомим явищем. Якщо говорити про поширеність Інтернету в Україні, то, за статистичними даними дослідників, частка населення України, яке використовує Інтернет, зростає. Так, у 2019 році цей показник становив більше 68 %. Як зауважує О. Туманов, «це можна пояснити прискореним упровадженням інформаційних систем у життя громадян, а також тим, що молодь (і навіть діти) все раніше починають використовувати інтернет. Однак, щоб досягти рівня розвинутих країн світу, де частка населення, яке користується інтернетом складає 90%, Україні з сьогоднішніми темпами зростання буде потрібно майже 8 років»[65, с. 12]. Науковець звертає увагу на недостатній рівень технологічної бази для забезпечення швидкого розвитку соціальних медіа в Україні, що, на його думку, пов'язане з особливостями 3G, 4G, 5G покриття території регіонів швидкісним мобільним інтернетом. Якщо порівнювати з розвиненими країнами Європи, в нашій країні на початку 2020 р. це покриття було нерівномірним [65, с. 13].

Викликає занепокоєння і мовне наповнення Інтернет-ресурсів України. Так, ще у 2001 році зазначалося, що мовне наповнення мережі викликає тривогу: інші мови (переважно російська) переважають на 90%. Через велику відсталість України у сфері Інтернету український інформаційний простір, створений у результаті розвитку нових інформаційних технологій, є лише додатком до

російського інформаційного простору. Нова інфраструктура інформаційних технологій не може задовольнити інформаційні, технічні та культурні потреби уряду. Впровадженню та виробництву нових інформаційних технологій можна лише широко сприяти [83].

На жаль, упродовж 20 років ситуація мало покращилася. В аналітичному звіті Руху добровольців «Простір свободи» за сприяння Уповноваженоо із захисту державної мови та Інтернет-видання «Тексти» – texty.org.ua від 6.11.2020 зазначено, що «російська мова також виразно домінує в Інтернет-просторі України, що в умовах цифрового суспільства створює серйозну загрозу національній ідентичності та безпеці. Для докорінних змін на краще і забезпечення повноформатного функціонування української мови в усіх суспільних сферах потрібні тривалі об'єднані зусилля держави та громадянського суспільства» [88].

Нині багато українців може користуватися таким ефективними ЗМІ, як Інтернет, який є одним із найважливіших соціальних галузей сучасної журналістики, особливо, коли йдеться про екологічні проблеми,

Світ Інтернету змінився навіть більше, ніж світ друкованої продукції. Онлайн-пости швидко створюються і так само швидко видаляються. Тому непросто точно визначити їхню загальну кількість, зокрема і чисельність сайтів, присвячених екоматеріалам. Створення інтернет-видання не вимагає значних фінансових та організаційних витрат, адже потрібна невелика група (до 10 осіб) професіоналів, 10-15 тисяч доларів – і за місяць мережа публікує якісні дані та аналітичні продукти [76, с. 67]. Відомо, що організація та реєстрація друкованих ЗМІ потребує чималих організаційних, часових, фінансових та технічних ресурсів. Важливим фактором є те, що Інтернет вільний від політичної цензури. Так, під час розслідування зникнення журналіста Г.Гонгадзе Інтернет виявив свою нову роль – своєрідного «каталізатора» моніторингу незалежних думок, неупередженої оцінки дій державних інституцій у процесі. Примітно, що кількість відвідувань інтернет-видання «Правда Україна» на чолі з Г.Гонгадзе

лише за кілька місяців досягла 1 мільйона. Ефективність інтернет-видань дозволяє отримувати в режимі реального часу і дуже дешево інформацію [1].

У всесвітній глобальній мережі українських сайтів, присвячених екотематичі, немало. Д. Олтаржевський зауважує, що при цьому в Україні практично немає справжніх, у класичному розумінні, екологічних Інтернет-видань. Наявні веб-сторінки він умовно поділяє на три категорії:

1) загальноновинневі сайти, де з'являються публікації на екологічну тематику (ТСН, РБК-Україна, Цензор.нет, Українська правда, Еспресо TV, Главком, Експрес Online, ICTV тощо);

2) сайти-«дзеркала» періодичних видань, де є постійні екологічні рубрики (сайти газети «День», «Газета по-українськи», «Дзеркало тижня», «Кореспондент», «Україна молода», журналу «Країна» тощо) або спеціалізованих екологічних газет та журналів (газета «Зелений світ», газета «Природа і суспільство», журнал «Екологія Право Людина», журнал «ORGANIC UA», журнал «Екологічний вісник», інформаційний бюлетень «Еко-Україна» тощо);

3) спеціалізовані екологічні Інтернет-видання (платформа екологічних та технологічних рішень «ECOBUSINESS GROUP», сайт «Екологія промислового краю», освітній сайт з екології «Екологія життя», Інтернет-спільнота «Промислова екологія», сайт «Еко-інформ» тощо) [47, с. 18].

Уважаємо, що до цього переліку варто додати сайти державних установ та громадських організацій, на сайтах яких також публікуються різний матеріал екологічного спрямування (офіційний веб-портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Державної екологічної інспекції України, сайти правозахисної організації «Екологія. Право. Людина», ГО «Всеукраїнська екологічна ліга», ГО «Український екологічний клуб «Зелена Хвиля» тощо).

Велику кількість новинневих сайтів, до яких належать <https://tsn.ua>, <http://www.korrespondent.net>, <https://www.rbc.ua>, <https://censor.net>, <https://www.pravda.com.ua>, <https://espresso.tv>, <https://glavcom.ua>, <https://expres.online>, <https://ictv.ua> тощо екологічна тематика висвітлена переважно у вигляді коротких повідомлень сенсаційного характеру (техногенні

катастрофи, аварії, які завдають значної шкоди навколишньому середовищу, природні та антропогенні катастрофи). Зазвичай подібна інформація не виокремлюється в окремі рубрики. Звісно, для складних, широких і водночас важливих для суспільства екологічних проблем таке однобічне викладення не прийнятне. Проте є позитивні винятки в категорії новинних сайтів з публікаціями на екологічну тематику.

Наприклад, на сайті телеканалу ICTV, окрім коротких повідомлень про певну надзвичайну подію, що шкодить довкіллю, подані статті, у яких порушені екопроблеми: «Захистити довкілля від нас самих. Україна та світ відзначає День охорони навколишнього середовища», «Не лише заради екосвідомості. 5 причин відмовитися від пластикових пакетів», «Плогінг: як екологічний біг допомагає навколишньому середовищу», «Мертва земля та обвуглені трупи тварин: навіщо селяни спляють траву на полях?» тощо.

На сайті «Експрес» журналісти досліджують різні екотеми: «Екологічний бумеранг і туалети. Чому не варто змивати в унітаз залишки їжі, олію, а також викидати туди серветки й папір?», «Війна відбирає життя не лише в людей. Як Донбас став зоною екологічного лиха», «Життя без пакетів-маєчок. Навіщо їх заборонили і як каратимуть за порушення?» тощо.

На веб-сайті «Електронні Вісті» (<http://elvisti.com>) розміщено рубрику «Екологія», у якій висвітлено екологічні проблеми всеукраїнського та міжнародного масштабу. Інформаційним центром «ElVisti» в 1998 році створено український екологічний сервер «ПРОЕКО» (<http://proeco.visti.net>). На сторінках цього сайту наявні оперативні новини екологічної обстановки в Україні та зарубіжжя; фактографічна інформація про екологічний стан регіонів України; законодавчі акти, пов'язані із питаннями екології; наукові публікації та відеосюжети.

Другий тип видань – Інтернет-«дзеркала» відомих суспільно-політичних видань. За твердженням українських дослідників, налічується понад сотня Інтернет-сайтів газет в Україні [65, с. 11]. Їм притаманне те, що в більшості випадків читач може безкоштовно прочитати останній номер журналу в

електронному вигляді, ознайомитися з архівом номерів, зайшовши на віртуальну сторінку такого видання. Інтернет значно розширює можливості інформування населення про друковані ЗМІ.

Гнучка і зручна структура Інтернет-видань дозволяє працювати їм у тісному контакті з аудиторією в інтерактивному режимі. Новітнє програмне забезпечення дозволяє швидко знайти потрібну інформацію на веб-сайті. Наприклад, використовуючи пошукові системи безпосередньо на сайті, задаючи параметри пошуку (наприклад, слово «екологія»), ви можете отримати список публікацій на цю тему за певний період часу.

У кожній Інтернет-версії газет та журналів споживач інформації може ознайомитися, окрім свіжого номера, з архівом попередніх номерів. Наявний пошук опублікованих матеріалів, що уможливорює аналіз їхньої спрямованості, форми подачі, актуальності, повноти викладу тощо.

Тому наповнення та поширення Інтернет-версій друкованих медіа значно вище, ніж у паперових аналогів. Наповнення веб-сайтів публікаціями на різноманітні теми, включаючи теми збереження довкілля, звісно, повністю залежить від інформаційної політики та здатності видавця підтримувати нову онлайн-версію. Тому їх зміст і тенденції в межах екоматеріалу приблизно однакові. Як і опубліковані аналоги, Інтернет-видання сповнені поверхневих, неймовірно трагічних і часто суперечливих повідомлень на екологічні проблеми. Проте в онлайн-виданнях часто представлені і новини та аналітичні публікації на важливі екотеми.

Наприклад: у газеті Верховної Ради України «Голос України» розміщена рубрика «Екологія», у якій представлено матеріал про шкоду довкіллю від діяльності людини та про збереження навколишнього середовища. Відтак, на сайті газети подано статті: «Економіка має стати дружньою до природи», «Власник танкера «Делфі» сплатив за шкоду довкіллю», «Сьогодні потрібна національна служба заповідної справи», «Планують повністю змінити систему очищення води», «Одеса в небезпеці. Техногенній» тощо.

Власне екологічні інтернет-видання висвітлюють лише екологічні проблеми. Як правило, такі електронні ЗМІ є органом певної екологічної організації, тому, по-перше, вони мають свої маркетингові цілі, а по-друге, намагаються вбудувати на сайт цікаву добірку екологічної інформації, новин.

Сайт «Природа України» (<https://nature.land.kiev.ua>) – це унікальна ініціатива зі створення онлайн-ресурсу, який може стати центром знань для охорони природи та екології; слугувати основним джерелом інформації та енциклопедій для всіх, кому не байдужа природа України. Він об'єднує всіх зацікавлених сторін та учасників у сфері охорони навколишнього середовища у вигляді єдиної соціальної мережі, стає центром усіх українських природоохоронних кампаній. Основна мета сайту: створити найбільший в Україні інформаційний ресурс, присвячений охороні природи, екології, збирати та систематизувати цінну інформацію на сайті з усіх доступних джерел для збору та упорядкування цінної інформації про туризм, озеленення. з обов'язковим посиланням на джерело або автора та публікації їх авторів. Сайт створено за сприяння Шведського товариства охорони природи та громадської організації «Екодія».

Київський еколого-культурний центр засновано 1989 року як неурядова благодійна екологічна організація, що має на меті поширити свою діяльність на території України. У Центрі видається «Гуманітарний екологічний журнал» (<http://www.ln.com.ua/~kekz/human.htm>), який почали видавати в 1999 році. Основні теми – сучасна ідеологія охорони природи та людські аспекти екології. На сайті представлені глибокі аналітичні статті науково-популярної тематики. Журнальні публікації та питання, які піднімаються на форумі, можна обговорювати та брати інтерв'ю.

Сайт «Природа України» (<https://pryroda.in.ua>) – це незалежний громадський сайт; так звані «зелені» блоги, які може створити кожен бажаючий; екологічна поезія, казки; реклама фільмів та книг; еко-календар; деякі відомості про заповідний фонд України; великий обсяг різноманітної інформації.

Всеукраїнська екологічна ліга (<https://ecoleague.net>) – громадська організація, створена 1997 року, метою якої є: покращення екологічної ситуації в Україні, створення нового екологічного світогляду, забезпечення екологічних прав громадян; формулювання принципів збалансованого розвитку в Україні, будівництво громадянського суспільства в Україні на основі загальнолюдських цінностей та принципів екологічної етики; захист законних екологічних, соціальних, економічних та громадських інтересів учасників ліги. На сайті ВЕЛ розміщено багато матеріалу, що стосується екології України. Також на сайті можна знайти програмні та організаційні документи, ознайомитися зі стратегічними ініціативами, планами та звітами, тематичними напрямками діяльності тощо.

Сайт «Екологія промислового краю» (<https://ecoindustry.pro>) цікавий тим, що містить велику кількість авторських статей на тему екології, наприклад: «Фон атмосферного забруднення. Трагі(фарс/комедія) у 3-х частинах», «Екологічні наслідки традиційного сільського господарства. Органічне виробництво в Україні», «Кліматичні зміни:останні спостереження», «Пластик і синтетика: такі корисні та шкідливі», «Масове зникнення комах у 2020 році» та багато інших. Крім того, на сайті з-поміж інших є рубрика «Форум», у якій у різних підрубриках обговорюються різноманітні екологічні проблеми, зокрема про глобальне потепління, про розміри нормативних санітарно-захисних зон для газових автозаправних станцій, охорону атмосферного повітря, про поводження з відходами, про зелені насадження тощо.

Має власну аудиторію науково-популярний Інтернет-журнал «Натураліст» (<http://proeco.visti.net/naturalist>), створений для всіх, хто любить природу. Цим можна пояснити розмаїття екологічних спрямувань. Видання містить безліч прикладних і глобальних підрубрик: «Соколярство», «Акваріум/Тераріум», «Собаківництво», «Світ рослин», «Біологія та медицина» тощо.

Інформаційний центр «Зелене дос'є» (<https://www.dossier.org.ua>) – це Інтернет-сайт однойменного благодійного інформаційно-видавничого центру. У щоденних новинах (українською, російською та англійською мовами) подана

детальна інформація на різноманітні екологічні питання. Серед джерел інформації – державні органи, громадські організації нашої країни та світу, міжнародні інформаційні агенції. На сайті діють рубрики «Біорізноманіття», «Екологія і транспорт», «Екополітика», «Енергетика», «Зміна клімату», «Сільське господарство», «Стале виробництво», «Стале споживання».

У розрізі спеціалізованих Інтернет-видань, які висвітлюють екологічну тематику, виокремлюємо Інтернет-спільноту «Промислова екологія» - спільноту фахівців-екологів. На сайті представлені теми: «Альтернативна енергетика та ресурсоенергозбереження», «Атмосфера», «Відтворення екосистем і екомережі», «Відходи, забруднення навколишнього середовища», «Екологічні акції», «Екологічні презентації», «Екологічне відео», «Екологічне виховання та навчання», «Екологічний моніторинг», «Екологія людини», «Економіка природокористування» тощо. Крім того, на сайті висвітлене екологічне законодавство, подано матеріали екологічних конференцій, навчальні матеріали з екології. Певна річ, на сайті розміщено новини на екотематику.

Сайт Партії зелених України (<http://www.greenparty>) орієнтується переважно на висвітлення інформації партійно-політичного життя його засновника. Проте тут також можна ознайомитися з оперативною корисною інформацією про світові екологічні новини та про діяльність «зелених» у регіонах. Новини тут подані професійно, вони прямо стосуються екологічного життя держави, проте, на жаль, вони розміщуються рідко. Так, за 2021 рік подано лише 4 статті.

Якщо аналізувати Інтернет-ресурси громадських організацій, необхідно звернути увагу на офіційні сайти, які відіграють роль електронних бюлетенів. Серед них – офіційний веб-сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (<https://mepg.gov.ua>). На сайті вказано, що державна екологічна політика виявляється в діяльності державних органів, вона повинна забезпечити конституційне право кожного на безпечне для життя і здоров'я навколишнє середовище та на відшкодування завданої шкоди при порушенні цього права. Екологічну політику також можуть мати певні підприємства чи організації. Цей

сайт є доступним джерелом офіційної інформації щодо внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави у сфері збереження довкілля. Сайт розглядає глобальні та регіональні екологічні проблеми, висвітлюючи переважно офіційні дані, інформацію, події та заходи.

Як зауважує Б. Олтаржевський, «кілька років тому в Мінекобезпеки отримати таку інформацію було надзвичайно важко. Офіційні запити потрібно було подавати і чекати тижнями. Тепер достатньо зайти на сайт міністерства і за кілька хвилин «завантажити» необхідну інформацію. Таким чином, можна зробити висновок, що Інтернет, крім зручності користування, певним чином прискорює демократизацію суспільства, відкритість інформаційного простору.

На сайті Державної екологічної інспекції України (<https://www.dei.gov.ua>) розміщена офіційна інформація про роботу інспекції, зокрема про перевірки, складання адмінпротоколів за екологічні порушення, про проведення рейдів з виявлення браконьєрів, про перевірку підприємств тощо.

Аналіз екологічних матеріалів, представлених в Інтернет-виданнях, свідчить про великі перспективи цього новітнього типу онлайн-видань, які зараз стрімко розвиваються. Всесвітня мережа – це місце для вільного спілкування, розміщення, пошуку та обміну різною інформацією, якою важко керувати традиційними методами цензури. Спілкування в режимі реального часу надає цьому комунікаційному засобу інтерактивного характеру, чого дуже важко досягти в друкованих ЗМІ. З усього цього можна зробити висновок, що Інтернет є найефективнішим і поширеним способом поширення інформації, у тому числі й навколишнього середовища. Зрозуміло, що соціальна комунікація визначає її майбутнє. Але навіть якщо у світі Інтернету немає чітких етичних стандартів надання інформації, важливо не робити Інтернет центром поширення неправдивих і оманливих повідомлень (а такі негативні тенденції спостерігаються останнім часом), особливо коли йдеться про екологічні проблеми.

Інтернет-медіа мають значні переваги перед друкованими виданнями. По-перше, це відкритість до інформації, незалежність від простору та часу. Технічні

можливості всесвітньої павутини дозволяють надавати миттєвий зворотний зв'язок з цільовою аудиторією. Більшість сайтів мають так звані форуми, де ви можна висловити свою думку щодо прочитаного. По-друге, веб-сайти можуть надавати не лише текстову та графічну інформацію, а й аудіо та відео. Іншими словами, Інтернет поєднує в собі можливості преси, радіо та телебачення. По-третє, матеріал, опублікований в Інтернеті в електронному вигляді, легше аналізувати, обробляти, легше створювати файли, перекладати їх на інші мови за допомогою комп'ютерних перекладачів тощо.

Але зрозуміло, що великий технологічний потенціал такого потужного сучасного медіа, як Інтернет, українська журналістика ще не використала повністю. Така ситуація безпосередньо впливає на моніторинг екологічних проблем.

Отже, кількість повідомлень на тему довкілля в українських Інтернет-виданнях велика та різноманітна. Еко-журналісти з метою формування інформаційно-інтелектуального компонента еко-культури особистості висвітлюють проблеми і глобального, і регіонального характеру, прагнуть дослідити наукові підходи та шляхи вирішення проблем екології, забачуючи знання читачів, вплинути на них, закликаючи берегти довкілля. У цьому велику роль відіграють загальноновинневі сайти, де містяться публікації екологічної тематики, сайти-«дзеркала» періодичних видань, де є постійні екологічні рубрики (сайти газети та журналів), спеціалізованих екологічних газет та журналів, спеціалізовані екологічні Інтернет-видання та сайти державних установ та громадських організацій, на сайтах яких також публікуються різний матеріал екологічного спрямування.

3.2. Механізми онлайн-медіа у вихованні мотиваційно-ціннісного компонента еко-свідомості індивіда

Екологічна інформація – це прозора, повна та достовірна інформація, що надається своєчасно про стихійні лиха, події, об'єкти, процеси та людей у сфері збереження природних ресурсів, їх використання, екологічної безпеки,

відтворення та охорони навколишнього середовища. Повна інформація означає, що інформація, яку вона містить, є вичерпною і повністю відображає всі факти. Достовірними є дані, які об'єктивно відповідають сучасному стану навколишнього середовища та здоров'я людей та іншим показникам.

М.Г.Луцький зазначає, що «реалізація експертних оцінок у сфері інформаційної безпеки (ІБ) в значній мірі залежить від правильного підбору групи експертів, що є достатньо складним завданням. При оцінці якості такої групи організаторам експертизи (ОЕ) необхідно враховувати параметри критеріїв відбору, визначити тривалість підготовки та проведення оцінки ЯЕ та ін.» [38, с. 115].

Правовий порядок надання інформації про стан навколишнього природного середовища (даних про довкілля) визначається законами України та міжнародними угодами України, обов'язковість яких затверджується Верховною Радою України.

Засоби масової інформації (ЗМІ) – преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, звуко- та відеозаписи, відео- та телетексти, рекламні щити та панелі, домашні відеоцентри, які поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку, виступають основним і потужним джерелом впливу і на певну особистість, і на масову аудиторію певного способу масової комунікації, адже доступні різним верствам населення.

Мас-медіа можуть впливати на аудиторію інформаційно, демонструючи практичні зразки, налагоджений зворотній зв'язок (обговорення питань) тощо. Ще з раннього віку людина опиняється в інформаційному просторі, отримуючи інформацію з різних джерел і на основі її переробки формує свою поведінку, спосіб життя, ставлення до світу, тобто формує власний світогляд. Тому якість інформаційного простору, безсумнівно, впливає на свідомість населення. Онлайнві ЗМІ відіграють особливу роль у формуванні екологічного мислення під час висвітлення проблем забруднення навколишнього середовища. Часто замість пояснення причин виникнення та подолання, мас-медіа насамперед зосереджується на негативних екологічних явищах, надзвичайних ситуаціях, які

спричиняють забруднення навколишнього середовища, і тим самим драматизують ситуацію. Журналісти часто намагаються створити сенсацію, представляючи «гарячі» факти (особливо телебачення). У цьому аспекті велику роль відіграє візуальний матеріал.

Словесна інформація, яка подається графічно та друковано, призначена для візуального осмислення читачем. Системи символів, що складаються з графіки та пікселів, називаються письмовими мовами. Деякі системи та інструменти вивісок також використовуються в графічному дизайні та оформленні публікацій. Візуальне сприйняття інформації в процесі комунікації є кінцевим продуктом журналістики, і журналіст повинен вільно володіти та використовувати інструменти для відтворення, оформлення та представлення інформації споживачеві.

Вид журналістської діяльності, що передбачає використання інформаційно-публіцистичного візуального контенту як основного та вторинного засобу впливу на публічну аудиторію, називається зображальною журналістикою.

З появою Інтернету ЗМІ стали дедалі складнішими і перейшли на розважальний контент, використовуючи візуальні засоби вираження для передачі тексту, інтерпретації, опису або заповнення пробілів для успішної колонки. Дуже популярними стають такі жанри, як фоторепортаж, фотофакт, фотозвіт. Інфографіка часто використовується для покращення розуміння наукової та аналітичної інформації. Візуальні засоби комунікації в ЗМІ розвинулися пізніше, тому вони є абсолютно новими для суспільства. Візуалізація допомагає зрозуміти важливу інформацію, поглиблює зміст текстового повідомлення, може пояснити складну інформацію більш чітко, швидко і зрозуміло. При належному висвітленні допоможе охопити інформацію, яку важко описати словами, зі звичним стилем публіцистичного письма.

Так, на сайті «Суспільне. Миколаїв» розповідають про мор риби на миколаївському ставку, додаючи світлини про це екологічне лихо (див. рис. 1). Візуалізуючи, журналісти демонструють картину катастрофи. Повідомляють

про те, що «через відсутність міської каналізаційної системи, побутові стоки потрапляють у ставок. 10 лютого 2020 року інспектор зі структури Держекоінспекції відібрав проби води зі ставка. За результатами досліджень зафіксовано концентрацію забруднюючих речовин» (Суспільне. Миколаїв, 14.09.2020).

Рис 1. Скріншот сторінки сайту «Суспільне. Новини» – «Мор риби на ставку в Миколаєві».

Людський зір сприймає, обробляє та аналізує фрагменти тексту та візуальних зображень різними способами. Логіка сприйняття зображення сильно відрізняється від розуміння тексту, а це доводить, що люди краще розуміють візуальний контент. Вдало підібраний візуальний контент наближає читача до ситуації, більш детально описуючи подію, створюючи враження присутності. Інформаційне повідомлення значно корисніше, якщо воно містить розумний набір візуальної та текстової інформації, вербальних та невербальних компонентів.

Часто, крім текстового та фото-матеріалу, на сайтах подають відео. Так, розповідаючи про мор риби в Миколаєві, автори публікації додають відео, у якому не лише розповідають, а й показують стан екологічного лиха. З ним можна ознайомитися за посиланням: <https://www.youtube.com/watch?v=ejIR3KJvdBQ>.

Термін «візуалізація» має синонім «ілюстрація» або «зображальний контент», і є достатньо масивним. Виокремоюють документальну ілюстрацію (репортажну та портретну), декоративно-графічну (оформлення шрифтами, фігуративними підкладками, слайдами та замальовками), художню (твори

мистецтва, репродукції, художня фотографія), рекламну та інші [73, с. 12]. Ілюстрація є першоджерелом багатьох видів комунікації. Різноманітність об'єктів візуалізації настільки велике, що люди сприймають його як звичайне явище, відоме кожному.

Візуальна інформація змушує сприймача інформації звернути увагу на публікацію, відкрити цю сторінку. Картинка гарної якості дозволяє прочитати весь текст, допомагає легкому сприйняттю та розумінню. Зображення допомагає зрозуміти різні рівні інформації. Малюнок легше сприймається, тому в дитячих книжках картинки переважають над текстом. Розважальні газети та журнали поєднують багато фотографій і невеликий фрагмент тексту, щоб допомогти читачеві зрозуміти інформацію, але не перевантажуючи його [72, с. 79].

Так, на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації (<https://deplv.gov.ua>) подає узагальнену інформацію щодо забруднення атмосферного повітря, стану поверхневих вод у Львові. Аби споживач інформації краще зрозумів ситуацію, автори публікації подають графік (Додаток А), у якому подані показники середньомісячної концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі у Львові.

Загалом тональність візуальної інформації, що відображає екологічні події України, дуже жорстка. Журналісти часто женуться за сенсацією, тому присутній постійний негатив в екстремальних фоторепортажах з місця події: зруйновані будинки, трупи, загиблі тварини, згорілі рослини, великі сміттєзвалища, забруднені водойми тощо – створює негативний образ екологічного становища країни.

Так, на сайті аграрного інформаційного агентства «Agravery.com» (<https://agravery.com>) від 13 березня 2019 подана стаття «Тактика випаленої трави: наслідки та причини весняних підпалів», у якій розповідається про жахливі наслідки від підпалів. Звісно, розміщені й фотографії (Додаток Б), які демонструють неприємну картину халатності людей, які підпалюють суху траву, де живе багато представників тваринного світу та росте немало рослин.

Звісно, в Інтернет-ЗМІ подається переважно негативна інформація, що можна пояснити тим, що саме демонструванням картин жахливих наслідків від техногенних та екологічних катастроф може допомогти достукатися до свідомості громадян, аби вони берегли довкілля.

На жаль, аналіз екологічних сайтів показує невтішну тенденцію: новини про Україну більш негативні та шокуючі, зображення відображають екологічні та техногенні катастрофи. Інтерпретація залежить від змісту зображення та застереження автора щодо проблеми. Опис світлин залежить від обізнаності та уваги автора до питання чи проблеми, звичайно, детальний опис дає повну картину для розуміння інформації зображення.

Наприклад, на сайті журналу «Фокус» (<https://focus.ua>) у статті «Аварія на заводі «Рівнеазот»: через помаранчеву хмару в Україні може піти кислотний дощ» ідеться про те, що «Найближчим часом мешканцям не рекомендують виходити надвір. На самому заводі стверджують, що підстав для випадання кислотних дощів немає» (Фокус, 21 липня, 2021). Через такі кислотні дощі можуть постраждати рослини: пожовкне листя і трава. Для негативного впливу на людський організм необхідна велика концентрація газів. Саме фото автори публікації підписують максимально коротко і зрозуміло – «Аварія на «Рівнеазоті» може закінчитися кислотними дощами – експерти» (див. рис. 2).

Рис. 2. Скріншот сторінки сайт журналу «Фокус» – «Аварія на «Рівнеазоті» може закінчитися кислотними дощами – експерти»

Отже, Інтернет-видання відіграють важливу роль у формуванні такого компонента еко-культури особистості як мотиваційно-ціннісний, висвітлюючи й підвищуючи обізнаність населення щодо екологічних проблем, екологічні катастрофи, їх причини та наслідки, висновки експертів щодо запобігання таким випадкам у майбутньому тощо. Виховуючи ціннісне ставлення до природи й довкілля через висвітлення матеріалів катастроф, а також звертаючись до досвіду минулих поколінь, народних традицій щодо ставлення до середовища, в якому живеш. ЗМІ можуть швидко поширювати екологічну інформацію та народний досвід серед населення, формувати громадську думку та ставлення населення до як до цінності. Зміст повідомлення підсилює візуалізація, яка подає зміст за допомогою мови графічних символів і поширюється на комунікаційні процеси, що відбуваються останнім часом у нашому соціумі. З особливостей Інтернет-видань можна виділити те, що зображувальна інформація, яку вони виробляють, спрямована на візуальне сприйняття аудиторії та зацікавлення читача.

3.3. Онлай-технології з активізації поведінкової діяльності еко-культурної особистості

Останнім часом у медіа з'являється значно більше інформації про певну екологічну ініціативу, благодійну громадянську акцію, еко-фестивалі зі збереження довкілля, і ця інформація в онлайн-медіа дає позитивні результати щодо формування поведінково-діяльнісного компонента еко-культури особистості.

Одна із дієвих форм активізації екологічної свідомості – це еко-фестивалі. Адже серед усього різноманіття чинників вирішальний і безпосередній вплив на формування поведінково-діяльнісного елементу екологічної культури та екологічної свідомості здійснюється саме через соціальне середовище. Стратегічною метою проведення екологічних фестивалів є формування екологічної свідомості та популяризація еко-стилю життя, навчання дбайливому ставленню до довкілля та розумному використанню природних ресурсів.

Еко-фестивалі виконують роль неформальної екологічної освіти, яка є важливою складовою розвитку суспільства в умовах глобалізації. Вони знайомлять людей із цікавими та сучасними зеленими інноваціями, демонструють, як жити екологічно у великому місті. Крім того, екологічні фестивалі допомагають донести ідею до громадськості, знайти та об'єднати однодумців. Висвітлюючи роботу еко-фестивалів, онлайн-медіа спрямовують увагу читачів на важливі проблеми екології і спільне їх усунення.

Інтерв'ю як форма екологічного спілкування з метою обміну думками, інформацією сприяє активізації зусиль взаємодіючих сторін для забезпечення співробітництва та впливу один на одного. Залежно від змісту ділові бесіди можуть виконувати різні функції:

- обмін актуальною екологічною інформацією;
- формування перспективних екологічних заходів;
- контроль і координацію певних дій під час екологічної діяльності;
- взаємне спілкування під час вирішення актуальних проблем;
- підтримку ділових контактів між громадськими організаціями та компетентними державними інститутами на різних рівнях екологічного співробітництва;
- пошук, висунення нових ідей, щодо вирішення локальних проблем навколишнього природного середовища;
- стимулювання дій у новому напрямку екологічного виховання та освіти;
- розв'язання етичних проблем, що виникли під час спілкування.

У дискусії як форми колективного обговорення виявляється істина через зіставлення різних поглядів, правильне розв'язання проблеми. Під час такого обговорення виявляються різні позиції, а емоційно-інтелектуальний поштовх пробуджує бажання активно мислити.

Так, на сайті LVIV.COM (<https://lviv.com>) журналісти ознайомлюють із переробкою пластику у статті «У Києві встановили лавку з пластикових кришок – подивись, як виглядає» від 2 квітня 2019 року. Зокрема зауважено, що «у січні

в київському кафе «Альтруїст» почали збирати пластикові кришечки від пляшок з напоями. Після переробки з них хочуть робити об'єкти вуличних меблів. Першу лавку, яку виготовили з переробленого пластику, поставили біля кафе «Альтруїст». Її виготовили з 37 кг. сировини. Кришечки приймала організація «Україна без сміття» і надсилала у «Дорогоцінний пластик» (LVIV.COM, 2 квітня. 2019). Звісно, аби читач краще сприйняв цю інформацію, на сайті розміщено результат колективної діяльності – фотографію лавок (Додаток Г).

Громадська думка створює уявлення про спосіб існування свідомості, як сукупної свідомості окремих індивідів, об'єднаних у соціальних групи, які пов'язані спільністю екофільних інтересів, в якому фіксується відношення до екологічних подій або явищ громадського життя. В повсякденному житті громадською думкою вважають думку колективу (груп) про події та факти внутрішнього й зовнішнього життя, поведінку окремих членів колективу. Створення виховних систем – тобто цілісного соціального організму, що виникає в процесі взаємодії основних компонентів виховання (цілі, суб'єкти, їх діяльність, спілкування, матеріальна база і володіє такими інтеграційними характеристиками, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат. Тут пропагується взаємодія особистостей, колективів або груп, у процесі якого виникає та реалізується прагнення сторін перевищити результати інших.

3.3.1. Створення блогу «ЕСО-Ініціатива» як прояв еко-свідомості особистості

До нових медіа належать онлайн-медіа, онлайн-радіо та телебачення, соціальні мережі та блогосфера. Усі вони є пріоритетними й популярними сферами журналістики. У процесі активного розвитку інформаційного суспільства особливе значення набуває питання розмежування професійних і аматорських медіаджерел. Ведення блогів є відносно новим і суперечливим явищем, до якого причетні люди з різних верств суспільства, і якщо не всі є блогерами, то значна частина населення є активними читачами. Але питання ідентифікації блогів чи, навпаки, заперечення їхньої ідентичності досі дискутується. Еволюцію блогосфери та її зв'язок із традиційними медіа

досліджували Дж.Гол, І.Михайлин, Ю.Нестеряк, К.Сірінюк-Долгарьова, І.Тонкіх, М.Чабаненко.

Зараз конкурентами традиційних медіа є не лише мультимедійна журналістика, а й блоги в соціальних мережах (Facebook, Instagram) та месенджерах (Viber, Telegram). Блог – це веб-сайт, який вміщує записи, які регулярно додаються, зображення або мультимедіа. Блогам властиві короткі записи тимчасової значущості.

Громадянська журналістика (на основі блогів) через розповсюдження аудіо, відео, фото та текстових матеріалів на різних інтерактивних інформаційних платформах стає все більш популярною та привабливою як для аудиторії, так і для професійних журналістів. Серед проблем, які порушуються в блогах, є екологічна ситуація, яка є вкрай складною, адже навантаження на довкілля зростає.

Створити власний блог легко, принаймні варіантів, де це зробити, багато. Передусім варто вибрати свій формат і тоді під нього підібрати платформу. Блог можна зробити на окремому сайті, а можна використати спеціалізовані платформи чи сервіси або ж обмежитися соцмережами.

Блог – це місце, де зосереджена користь. Слідкуючи за цією тезою, автор блогу зможе зробити його потужним каталізатором особистого розвитку. Потреба постійно створювати новий контент для блогу змушує його авторів поглинати велику кількість нової інформації, проводити експерименти, дослідження та спостереження, структурувати свої знання, а отже ставати великими експертами. Це робить блоги способом документування та впорядкування корисної інформації. Цікаво, що самі блоги можуть посилатися на цю інформацію знову і знову. Якісні блоги іноді дають змогу знайти автора: люди виступають на заході, замовляють послугу, отримують пропозицію партнерства тощо.

Блог – це публічний заклик, який автор кидає собі і повинен йому слідувати. Створюючи якісний контент, демонструючи стандарти, результатів

роботи, автор починає будувати особистий бренд. Крок за кроком набирається впевненості та стає лідером ідей, які будуть вислухані та скеровані.

Багато людей зосереджуються тільки на соцмережах без створення окремого сайту і дуже успішно здійснюють свою блогерську діяльність. Але тут є певні особливості, про які слід пам'ятати.

Для запропонованого блогу з питань екології ми створили його на безкоштовній платформі Tilda було використано Telegram-канал, а для блогу обрано назву «ЕСО-ініціатива». Посилання каналу для запрошення – <https://t.me/joinchat/6-QSjspyHrI2OGZi>.

Спочатку для створення блогу з екології було зібрано відповідну інформацію. Крім того, було враховано призначення блогу, його мету, цільову аудиторію. Певна річ, необхідно знати користувача інформації, якого зацікавить інформаційне забезпечення блогу. Також варто врахувати вік, стать або інтереси, що згодом допоможе визначити найкращий стиль блогу. Так, як серед користувачів Telegram-канал найбільше молоді, то розраховуємо саме на цю цільову аудиторію.

Наповнення блогу є найсерйознішим кроком, адже він поданого матеріалу залежить кількість користувачі в майбутньому. Унікальність, якість та візуальний контент (зображення, відео) є важливими. Цільова група є одним із ключових факторів, які враховуються. Для створення ефективного та привабливого блогу потрібен яскравий контент. Уважне розуміння кожного кроку покращить його і залучить глядачів.

Першим матеріалом у блозі «ЕСО-Ініціатива» обрано такий: «Забруднення та виснаження природних ресурсів становлять загрозу для здоров'я населення, екологічної безпеки та економічної стабільності. Розрізняють два типи екологічних проблем: ті, що виникають внаслідок раціонального природокористування, і ті, що виникають у результаті природних процесів. Екологічна криза в Україні включає в себе: неякісну воду, забруднене повітря, вирубку лісів, побутові відходи, Чорнобильську катастрофу, небезпечні геологічні процеси та деградовані земельні ресурси. Такі процеси призводять до

руйнування структури природи і мають негативні наслідки в різних сферах життя». Текст доповнюємо картинками (Додаток Д).

У блозі подаємо й цікаву інформацію. Наприклад, про те, що у польському місті Рибник виставлені таблички «Ми тут не збираємо листя» (<https://rybnik.naszemiasto.pl/w-rybnickich-parkach-nie-zbieraja-i-nie-grabia-lisci-daja-w/ar/c15-8504901?fbclid=IwAR1Jc2daafsWvAYE0zDSZzi1lCtK7mExVjfgorh6gMko6ZDcl2yuA9R8gI>). Їх розставили в кількох парках працівники Управління зелених насаджень міста. Листя стане будинком для їжаків, зайців і комах, що живуть у парках, а також будуть природною ковдрою для чутливих рослин під час морозів (Додаток Е).

У блозі йдеться і про глобальні екологічні проблеми доступною мовою і надаються поради з їх усунення. Варто приділяти більше уваги труднощам і прагнути на власноу прикладі показувати людям, як «дружити» з природою. Щоб почати підготовку до написання матеріалу, необхідно дослідити актуальні екопитання та виокремити найважливіші для блогу. Наприклад, порушити болюче питання з переробки відходів. Покликаючись на сайт «Україна комунальна», подали матеріал про те, що в Запоріжжі запатентовано технологію переробки опалого листя на паливні брикети (Додаток Є). За технологією всі відходи можуть бути перероблені на паливні брикети: солома, кора, очерет, сіно, трава, відходи кукурудзи та соняшнику. У полінця весь цей «мікс» збирає спеціальна лінія через єдиний сполучний компонент, який винахідник називає «медузою». В його основі лежить звичайна деревна пилюка (<http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/ukranecz-zapatentuvav-alternativne-dzherelo-energ-z-opalogo-listya-tirsi-ta-solomi20359>).

Для екологічного блогу варто зібрати найцікавіші новини, зокрема розповісти про еко-ініціативи: збір паперу, відпрацьованих батарейок, пдпластикових кришечок та ламп, сортування відходів, відмови від пластику, мобільні застосунки, еко-події та акції, популяризація екологічного транспорту тощо. Кожен день з'являється новий матеріал, який потребує ширшого

розповсюдження та привертання уваги аудиторії. Описуючи ці проблеми у блозі, прагнемо залучити якомога більше людей до вирішення екологічних проблем.

Іноді неправильна діяльність людей призводить до знищення або забруднення природних ресурсів. Важливо, щоб люди думали не тільки про глобальні проблеми, а й екологічні. Щоб блог працював дієво та охоплював велику кількість читачів, потрібно щодня додавати нові повідомлення інформативного змісту. Блог має поширювати екологічну інформацію в Україні, в громаді, щоб разом зберегти нашу планету.

Так, цього року Верховна Рада України проголосувала за законопроект про відмову від поліетиленових пакетів. За підрахунками Всесвітньої організації охорони дикої природи, щорічно від поліетиленових пакетів помирає близько 100 тисяч китів, тюленів та черепах. А так звані «острови з поліетилену» все частіше мігрують океаном, мікроскопічні частинки пластику проникають в ґрунт та воду (<https://suspilne.media/136084-zitta-bez-polietilenovih-paketiv-akimi-e-alternativi-ta-ak-vidmovitisa-vid-plastiku/>).

Тому важливо порушити дану проблему у власному блозі (Додаток Є). Зокрема варто наголосити на тому, що нині майже 40 країн прагнуть обмежити використання поліетилену та інших видів пластику або ж повністю його забороняють. Першою таке рішення ухвалила Данія у 1994 році. Нині 23 країн повністю відмовилися від поліетиленових пакетів. 1 червня 2021 року обмежено використання поліетиленових пакетів. Під заборонаю— тонкі, надтонкі та оксорозкладні пакети, за використання яких передбачені штрафи.

Важливим питанням є зміна клімату на планеті Земля, у чому велику роль відіграє діяльність людей. Це визнано Міжурядовою комісією зі зміни клімату. Так, у 2020 році середня температура у Києві, у період з грудня по лютий становила +2 градуси. Найхолодніший день був 8 лютого, коли стовпчик термометра сягнув -8,4 градуса. Забруднення навколишнього середовища та відходи становлять основну небезпеку. Це в першу чергу впливає на розвиток сільського господарства та його існування як галузі в цілому. Це може зменшити

кількість води на Землі, створити туман у повітрі, знищити тварин усіх видів і класів.

В Україні багато екологічних проблем, які неможливо вирішити однією публікацією чи повідомленням в мас-медіа. Проте регулярний моніторинг актуальних проблем допоможе читачеві краще зрозуміти, що відбувається з навколишнім середовищем, як діяти, а що не робити, щоб продовжити життя чи покращити якість життя. Сьогодні кожна людина має зрозуміти свою роль на цій планеті та навчитися піклуватися про неї. Для цього і повинні слугувати блоги у соціальній мережі Telegram, щоб допомогти українцям навчитися стати екосвідомими, тобто виховати культуру відповідального споживання, турботи про навколишнє середовище та екологічної свідомості.

Отже, блог на екологічну тематику «ЕСО-Ініціатива» буде популяризувати інформацію, яка має допомогти ознайомитись та засвоїти основні способи збереження природи, бути в курсі еко-новинок, проведення акцій, трендів та розвитку еко-культури. Якщо говорити про популярність Telegram, то він найбільше популярний серед чоловіків у віці від 25 до 34 років і жінок від 12 до 34. Читачі повинні бути освіченими та займати активну життєву позицію чи бажати її в собі виховати.

Важливо, щоб у блозі були дотримані певні правила. Зокрема, не можна розмішувати зображення із насиллям, мертвими тваринами та людьми; публікації повинні бути унікальними та написані сучасною українською мовою, без помилок, вони повинні редагуватися відповідно до етичних норм та мати на меті не завдати моральної шкоди представникам жодної з культур, субкультур, віросповідань, течій тощо.

Останнім часом наша країна тільки почала усвідомлювати важливість екологічних проблем. Проте нестача знань гальмує будь-який прогрес. Створення блогів на екологічну тематику має запобігти цьому, адже такий вид інтернет-видань має на меті сформувати в українців культуру раціонального споживання та відповідальності за свої вчинки, тобто поведінково-діяльнісний компонент еко-культури особистості.

Висновки до розділу 3.

Кількість повідомлень про довкілля в українських Інтернет-виданнях велика й різноманітна. Еко-журналісти розповідають про проблеми як глобального, так і регіонального характеру, намагаються знайти шляхи вирішення цих проблем, впливають на громадськість і вимагають захисту навколишнього середовища. Важливу роль у цьому відіграють загальні новинні сайти з публікаціями на екологічну тематику, сайти-«дзеркала» журналів і газет, регулярні екологічні рубрики (сайти газет і журналів), спеціальні екологічні газети та журнали, спеціальні екологічні видання і сайти, а також державні установи та громадські організації, на сайтах яких публікуються різноманітні екологічні матеріали.

Інтернет-видання відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності населення про екологічні проблеми, поширенні інформації про довкілля, екологічні катастрофи, їх причини та наслідки, висновки експертів щодо запобігання таким наслідкам у майбутньому та багато іншого. Інтернет-ЗМІ можуть швидко поширювати екологічну інформацію серед населення, змушуючи громадськість і населення реагувати на певні проблеми, екологічні події тощо, можуть формувати своє ставлення до нього. Зміст повідомлення часто визначається візуалізацією, яка представляє зміст за допомогою графічних символів. Серед функцій Інтернет-видань можна виділити те, що зображувані ними інформація спрямована на візуальне сприйняття аудиторії та зацікавлення читача.

Формування інформаційно-інтелектуального компонента еко-культури, передбачає подання користувачам системи наукових знань, уявлень, переконань для формування відповідального ставлення до природи, потребу в нових стратегіях і методах взаємодії з природою. Інтернет-видання відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності населення щодо екологічних проблем, поширенні інформації про навколишнє середовище, екологічні катастрофи, їх причини та

наслідки, висновки експертів щодо запобігання таким наслідкам у майбутньому тощо.

Мотиваційно-ціннісний компонент еко-культури особистості формується у онлайн-медіа завдяки поданню екологічної тематики, яка допомагає ознайомитися та дізнатися про найважливіші народні традиції у ставленні до природи та її охорони. Знайомить з мотивацією до бережного ставлення до природи, вторинного використання ресурсів, боротьби зі сміттям та здорового способу життя, вивчаючи уроки та досвід минулого.

Останнім часом активно формується засобами новітніх медіа й поведінково-діяльнісний компонент еко-культури особистості. Екологічна поведінка не можлива без екологічної культури та екологічної відповідальності. У розвитку екологічної свідомості та підвищенні екологічної культури відіграють масові природоохоронні заходи – дискусії, презентації, концерти, публічні читання, екологічні фестивалі, екологічні ініціативи та навіть обговорення нових наукових винаходів, які рекламуються й просуваються в соцмережі.

Тому блог на екологічну тематику має вносити інформацію, яка допоможе познайомитися та дізнатися про основні способи охорони природи, ознайомитися з економічними тенденціями, акціями, тенденціями та розвитком екокультури. Якщо говорити про популярність Telegram-каналу, то він найбільш популярний серед чоловіків 25-34 років і жінок 12-34 років. Читачі повинні бути освіченими і займати активну життєву позицію або хотіти виховати її в собі.

Для блогу важливо дотримуватися певних правил. Зокрема, не слід публікувати зображення насильства, мертвих тварин і людей; видання мають бути унікальними та написаними безпомилковою сучасною українською мовою, відредагованими відповідно до етичних норм і не містити жодної культури, субкультури, релігії, руху тощо. має прагнути не завдати моральної шкоди своєму учаснику.

Екологічні проблеми важливі і актуальні для всього світу. Зараз наша країна тільки починає розуміти важливість екологічних проблем. Але відсутність

знань гальмує будь-який прогрес. Створення блогів на екологічну тематику має запобігти цьому, адже подібне видання в Інтернеті спрямоване на пропаганду раціональної культури споживання та відповідальності за свої дії, сприяти розвитку екологічної журналістики загалом.

ВИСНОВКИ

Екологічна журналістика належить до спеціалізованої журналістики, орієнтованої на інформаційне обслуговування специфічних інтересів аудиторії. Вона подає інформацію, різну за тематичним напрямом, цільовим призначенням, програмою, періодичністю, тиражем, тривалістю випуску. Спеціалізованій журналістиці властиві наступні функції: інформаційно-пізнавальна; пізнавально-аналітична; організаційна, виховна.

Екологічна журналістика – це відносно нова галузь у спеціалізованій журналістиці, яка збирає, досліджує, створює, розповсюджує та відображає інформацію про події, тенденції та проблеми, пов'язані з екологією довкілля. Журналіст-еколог повинен розуміти мову науки, вміти застосовувати свої знання про історичні екологічні події, слідувати екологічній політиці та рішенням організацій з екологічних проблем. Від важливості цієї сфери діяльності залежить швидкий розвиток і прогрес суспільства. Все більше медіа-професіоналів вважають, що варто постійно говорити про екологічні проблеми, і часто знаходять для цього час.

На сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в Україні, важливо зосередитися на екологічній політиці країни відповідно до законодавства Європейського Союзу, імплементації прийнятих міжнародним співтовариством міжнародно-правових стандартів у чинному законодавстві України. Пріоритетним у сфері екологічної політики держави є усвідомлення глибинної небезпеки екологічної кризи, розвиток системи екологічної правової освіти, спрямованої на розуміння світогляду, культурно-науково-педагогічної, інформаційної, правової, економічної, соціальної та інших гарантій екологічних прав та інтересів громадян.

В Україні діють законодавчі та нормативно-правові акти, що визначають екологічні зобов'язання громадян та обов'язки держави, органів влади та

місцевого самоврядування щодо їх виконання та охорони природи. Зокрема, це Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р., Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджені Законом України від 28 лютого 2019 року, Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища до 2025 року, затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р., Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р., Закон України «Про охорону культурної спадщини» від 8 червня 2000 р., Земельний кодекс України та ін.

Еколого-правові засади формують досвід з реалізації законодавства у сфері охорони природи, оцінка якого відображає рівень правосвідомості та свідомості держави, окремих її інститутів та органів влади на сучасному етапі розвитку. Нині існує потреба в законодавстві з прав людини та в екологічному законодавстві, яке робить права людини збалансованою, логічною та зрозумілою системою.

У наш час багато територій забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що негативно вплинула на здоров'я та якість життя населення. Унаслідок нерозумного ставлення до природи та її надр, через хибні уявлення про її місце у Всесвіті людству загрожує зникнення. Тому на перший план у житті суспільства виходить проблема «правильного» розуміння й ставлення до природи й формування «екологічної культури».

Беручи за основу природоцентричний підхід науковців до формування екокультури, екологічної свідомості особистості, у роботі розглянуто такі компоненти екологічної культури як інформаційно-інтелектуальний, мотиваційно-ціннісний, поведінково-діяльнісний. Саме екологічні ЗМІ відіграють провідну роль у формуванні складників екологічної культури, а саме: інформаційно-інтелектуального, мотиваційно-ціннісного, поведінково-діяльнісного.

Журналістика, яка виконує функції інформації, збирання, обробки та її поширення, виконує й найважливішу функцію - формування громадської думки, виховання суспільства і особистості. В Україні діють такі еко-видання: платформа екологічних та технологічних рішень «ECOBUSINESS GROUP», сайт «Екологія промислового краю», освітній сайт з екології «Екологія життя», Інтернет-спільнота «Промислова екологія», сайт «Еко-інформ», а також сайти громадських організацій, на сайтах яких також публікуються різний матеріал екологічного спрямування – правозахисної організації «Екологія. Право. Людина», ГО «Всеукраїнська екологічна ліга», ГО «Український екологічний клуб «Зелена Хвиля» тощо. Журналісти часто подають екологічну інформацію в апокаліптичному вигляді, що призводить до невротизму суспільної свідомості, в якому переважають політизовані інтерпретації екологічної дійсності, а наукові дані замінюються посиланнями на урядові рішення. Виникає нерозуміння щодо реальної ролі екологічної освіти та формування екологічної культури в нашій країні та у світі.

Екологічна журналістика формує екологічну культуру через відповідне інформаційно-тематичне наповнення, що сприяє формуванню екологічної свідомості людини в інтелектуальному, мотиваційно-ціннісному та поведінково-діяльнісному аспектах. Цей взаємозв'язок як нерозривна єдність знань, образів природи, емоційно-ціннісних стосунків з нею (внутрішня культура) та навичок, умінь, потреб у співпраці (зовнішня культура).

Процес формування екологічної культури, зокрема її інформаційно-інтелектуального компонента, передбачає подання користувачам системи наукових знань, уявлень, переконань для формування відповідального ставлення до природи, потребу в нових стратегіях і методах взаємодії з природою. Інтернет-видання відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності населення щодо екологічних проблем, поширенні інформації про навколишнє середовище, екологічні катастрофи, їх причини та наслідки, висновки експертів щодо запобігання таким наслідкам у майбутньому тощо. ЗМІ можуть швидко поширювати екологічну інформацію серед населення, змушуючи громадськість

і населення реагувати на ті чи інші проблеми, екологічні події тощо. Зміст повідомлення часто визначається за допомогою візуалізації, яка представляє зміст за допомогою графічних символів, ілюстрацій, фото, відео тощо. Серед функцій інтернет-видань надто важлива візуалізація, коли інформація зорієнтована на візуальне сприйняття аудиторією та привернення уваги читачів.

Серед Інтернет-видань чільне місце належить блогам, тобто веб-сайту, який вміщує записи, які регулярно додаються, зображення або мультимедіа. Блогам властиві короткі записи тимчасової значущості.

Мотиваційно-ціннісний компонент еко-культури особистості формується у онлайн-медіа завдяки поданню екологічної тематики, яка допомагає ознайомитися та дізнатися про найважливіші традиційні в українців способи ставлення до природи та її охорони. Знайомить з економічними тенденціями, маркетингом, мотивацією до бережного ставлення до природи, вторинного використання ресурсів, боротьби зі сміттям та здорового способу життя.

Поведінково-діяльнісний компонент еко-культури особистості тільки останнім часом активно формується засобами новітніх медіа. Екологічна поведінка неможлива без екологічної культури та екологічної відповідальності. Позитивну роль у розвитку екологічної свідомості та підвищенні екологічної культури відіграють масові природоохоронні заходи – дискусії, презентації, концерти, публічні читання, екологічні фестивалі, екологічні ініціативи та навіть обговорення нових наукових винаходів, які рекламуються й просуваються в соцмережі.

Часто блоги створюються на платформах Telegram-каналу та Facebook. Якщо говорити про звернення до Telegram-каналу, то він найбільш популярний серед чоловіків 25-34 років і жінок 12-34 років. Прикладом відповідального ставлення до довкілля і сформованого дієвого поведінково-діяльнісного компонента особистості є запропонований у роботі процес створення власного блогу на екологічну тематику. Для запропонованого блогу з питань екології було використано Telegram-канал, а для блогу обрано назву «ЕКО-Ініціатива». Посилання каналу для запрошення - <https://t.me/joinchat/6-QSjspyHpI2OGZi>.

Спочатку для створення блогу з екології було зібрано відповідну інформацію. Крім того, було враховано призначення блогу, його мету, цільову аудиторію. Певна річ, необхідно знати користувача інформації, якого зацікавить інформаційне забезпечення блогу. Також варто врахувати вік, стать або інтереси, що згодом допоможе визначити найкращий стиль блогу. Так, як серед користувачів Telegram-канал найбільше молоді, то розраховуємо саме на цю цільову аудиторію. Наповнення блогу є найсерйознішим кроком, адже він поданого матеріалу залежить кількість користувачі в майбутньому. Унікальність, якість та візуальний контент (зображення, відео) є важливими. Першим матеріалом у блозі «ЕСО-Ініціатива» обираємо тему забруднення та виснаження природних ресурсів. У блозі подано цікаву інформацію читачам про глобальні екологічні проблеми доступним шляхом і надано поради з їх усунення. Основна увага приділена труднощам і навчанню людей «дружити» з природою. Щоб почати підготовку до написання матеріалу, обрано актуальні еко-питання для блогу: глибокий аналіз криз, корисні поради, новини зі сфери екології, розповіді про еко-рухи, до яких можна приєднатися, буде додано різні пізнавальні пости, зокрема питання з переробки відходів.

Отже, блог на екологічну тематику «ЕСО-Ініціатива» буде популяризувати інформацію, яка має допомогти ознайомитись та засвоїти основні способи збереження природи й довкілля, бути в курсі ек-новинок, акцій, трендів з еко-культури. Сьогодні наша країна усвідомлює важливість екологічних проблем, однак нестача знань, не сформована еко-культура особистості гальмують будь-який прогрес. Діяльність інтернет-видань, створення блогів на екологічну тематику має запобігти цьому, адже завдяки екологічній журналістиці і має сформуватися в українців культура раціонального споживання та відповідальності за свої вчинки перед природою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми інформаційної безпеки України. Аналітична доповідь УЦЕПД. *Національна безпека і оборона*. Київ : 2001. №1. С. 2–59
2. Алексеев С. В. Основные принципы непрерывного экологического образования. *Концептуальные подходы к развитию муниципальной системы непрерывного экологического образования в Санкт-Петербурге*. Санкт-Петербург : Крисмас, 1998. С.47-54.
3. Амджадин Л. Соціальна складова сучасної екологічної політики: екологічно відповідальний бізнес. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2004. № 1. С. 63–72.
4. Андрейцев В.І. Екологічне право : Курс лекцій : Навч. посібник для юрид. фак. вузів. Київ, 1996. 208 с.
5. Андрейцев В.І. Правові аспекти екологічної культури. *Вісник Київського університету. Суспільно-політичні науки*. Вип. 1. Київ, 1991. С. 69.
6. Балюк Г.І. Екологічне право України : Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частини) : Навч. посібник. Київ, 2006. 191 с.
7. Балюк Г.І. Нові об'єкти екологічного права: проблеми правового регулювання. *V Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання реформування правової системи України»*, м. Луцьк, 30 – 31 травня 2008 р. С. 312-316.
8. Балюк Г.І., Погрібний О.О., Шемшученко Ю.С. Тваринний світ України : правова охорона, використання та відтворення ; за ред. Г.І. Балюк. Київ, 2010. 384 с.
9. Беляков А. А. Экологическая пресса Украины. Київ : Видав.-поліграф. центр «Київський університет», 1995. 106 с.
10. Беляков О. О. Масова комунікація та екологічна політика: Моногр. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. 149 с.

11. Васильченко В. М. Мотивація і словотвірне вираження відносних прикметників в історії української мови (відіменникові деривати) : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук : 10.02.01 : українська мова / Васильченко В'ячеслав Миколайович ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 20 с.
12. Вернадский В.И. Живое вещество и биосфера. Москва : Наука, 1994. 672 с.
13. Владимиров В. М. Основы журналистики в понятиях и комментариях: учебное пособие. Луганск : Из-во Восточноукр. гос. у-та, 1998. 144 с.
14. Вычуб Г. , Фролова Т. Проблематика периодической печати : Уч. пос. Москва : ИМПЭ им. А. С. Грибоедова, 2008. 112 с.
15. Гагарин А. В. Воспитание природой. Москва : Московский психолого-педагогический институт, 2000. 230 с.
16. Гардашук Т.В. Екологічна політика та екологічний рух : сучасний контекст. Київ : ТОВ «ВПЦ Техпринт», 2000. 126 с.
17. Гардашук Т.В. Екологічна політика та екологічний рух: сучасний контекст. Київ : ТОВ «ВПЦ Техпринт», 2000. 126 с.
18. Гвоздєв В. М. Блонг як вираз і знаряддя громадянської журналістики». *Вісник Львівського ун-ту*. Вип. 38, 2013. С. 469–476.
19. Гиросов Э. В. Природные основы экологической культуры. Экология. Культура. Образование. Москва, 1989. С. 11–18.
20. Горевалов С. І. Військова журналістика України: історія і сучасність. Львів, 1998. 387 с.
21. Городенко Л. М. Комунікативні парадигми розвитку мережевих соціальних спільнот. *Інформаційне суспільство*. Вип. 19, 2014. С. 68–72.
22. Градюшко А.А. Основы интернет-журналистики. Учебно-методический комплекс для студентов, обучающихся по специальности 1-23 01 08-03 «Журналистика (веб-журналистика)». Минск : БГУ, 2012. 152 с.
23. Гриценко О. М., Кривошея Г. П., Шкляр В. І. Основы теории журналистской деятельности. Київ, 2000. 206 с.

24. Груздѣва Н. В. Становление экологической культуры в процессе изучения интегрированных курсов. *Сб. материалов научно-методического семинара «Экологические проблемы северозападного региона и экологическое образование»*. Санкт-Петербург, 1994. С.71–75.
25. Дьомкін В. Вступ до екологічної політики. Київ : Тандем, 2000. 194 с.
26. Екологічна енциклопедія : У 3 т. / Редколегія: А.В. Толстоухов (гол. ред.) [та ін.]. Київ : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2007. Т. 2 : Є – Н. 416 с.
27. Ерофеев Б.В. Экологическое право : Учеб. для вузов. Москва : Юриспруденция, 1999. 448 с.
28. Захарченко А.П. Інтернет-медіа: інтерактивний навчальний посібник для курсу «Підтримка сайту» для студентів відділення «Видавнича справа та редагування». Тернопіль, «Крок». 2014. 198 с
29. Землянова Л.М. Коммуникативистика и средства информации: Англо-русский толковый словарь концепций и терминов. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2004. 416 с.
30. Казанник А.И. Правовые проблемы повышения экологической культуры в СССР. *Правоведение*. 1989 № 3. С. 11-21.
31. Копиленко О.Л. Влада інформації. Київ, 1991. 106 с.
32. Косов Г.В., Харламова Ю.А., Нефедов С.А. Экополитология в контексте экологических проблем. Учебник. Москва : А–ПРИОР, 2008. 320 с.
33. Кочиннева А. А., Берлова О. А., Колесникова В. Б. Экологическая журналистика : учеб. пособ. Москва : Социально-эколог. союз, 1999. 155 с.
34. Кравченко С.Н. Социально-психологические аспекты правовой охраны окружающей среды. Львов : Вища школа, 1988. 154 с.
35. Краснова М. В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2008. 439 с.

36. Крисаченко В. С. Екологічна культура : теорія і практика. Київ : Заповіт, 1996. 14 с.
37. Крисаченко В.С., Хилько М.І. Екологія. Культура. Політика: Концептуальні засади сучасного розвитку. Київ : Знання, 2001. 598 с.
38. Луцький М. Г., Корченко О. Г., Горніцька Д. А, Ярмошевич І. М. Модель оцінки якості експерта для підвищення об'єктивності експертиз у сфері інформаційної безпеки. *Захист інформації*. 2011. № 2. С. 115–120.
39. Матеюк О. П. Формування екологічної культури майбутніх економістів як складової професійної підготовки на засадах сталого розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Вінниця, 2008. 23 с.
40. Мелаш В., Гнатів О., Варениченко А. Екологізація системи освіти майбутніх фахівців. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер. : Педагогіка*. 2014. № 2. С. 170–174.
41. Мельник М. Фешн-журналістика в епоху інтернет-медій. *Вісник Львівського університету : зб. наук. пр. Серія Журналістика*. Вип. 42. Львів : Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2017. С. 261–266
42. Михайлин І. Л. Основи журналістики. Київ, 2003. 284 с.
43. Моисеев Н.Н. Судьба цивилизации. Путь раз ума. Москва : Изд-во МНЭПУ, 1988. 288 с.
44. Москаленко А. З. Теорія журналістики. Київ, 1998. 334 с.
45. Мусієнко М. М. та ін. Екологія : Тлумачний словник. Київ : Либідь, 2004. 376 с.
46. Нестеряк Ю. Державна підтримка ЗМІ: європейські традиції та українська практика. *Вісник Київського національного університету. Журналістика*. 2009. № 10. С. 50–52.
47. Олтаржевський Д. О. Екологічна тематика на сторінках українських Інтернет-видань. *Актуальні питання масової комунікації*. Київ, 2002. Вип. 3. Ч. 2. С. 18–21.

48. Олтаржевський Д. О. Специфіка висвітлення екологічної тематики в офіційних виданнях на прикладі газети «Урядовий кур'єр». *Актуальні питання масової комунікації*. Київ, 2003. Вип. 4. С. 28–32.
49. Олтаржевський Д.О. Екологічна тематика на сторінках сучасної української преси. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Журналістика»*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2001. Вип. 9. С. 38–39.
50. Онищенко О.С., Горовий В.М., Попик В.Ф. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства. Київ, 2013. 220 с.
51. Основи стійкого розвитку : [навчальний посібник] / за редакцією Л. Г. Мельника. Суми : «Університетська книга», 2005. 654 с.
52. Позняк Е.В. Еколого-правова культура як чинник формування екологічної політики України: постановка проблеми. *Актуальні питання кодифікації законодавства України* / За заг. ред. В.О. Зайчука. Випуск 1. Київ, 2009. С. 56–60.
53. Позняк Е.В. Правові проблеми екологічної культури в Україні // Державна політика розвитку цивільної авіації ХХІ століття: економічні і стратегічні можливості України : Матеріали науково-практичної конференції, Київ, 19 – 20 лютого 2009 р. Київ., 2009.
54. Позняк Е.В. Соціально-правові аспекти екологічної культури в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 250–255.
55. Пономарёва И. Н. Проблемы экологии в практике педагогического образования. *Сб. материалов научно-методического семинара «Экологические проблемы северо-западного региона и экологическое образование»*. Санкт-Петербург, 1994. С.76–79.
56. Потятиник Б. В. Интернет-журналістика : навч. посібник /Б. В. Потятиник. — Львів : ПАІС, 2010. — 246 с.
57. Реймерс Н.Ф. Экология (теория, законы, правила, принципы и гипотезы). Москва : Журнал «Россия Молодая», 1994. 367 с.

58. Різун В.В. Основи журналістики у відповідях та заувагах ; Київський нац. університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 80 с.
59. Салтовський О.І. Основи соціальної екології. Київ : МАУП, 1997. 114 с.
60. Словник-довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів / [укл. Гончаренко Г. Є., Совгіра С. В.]. Київ : Наук. світ, 2010. 67 с.
61. Стегній О.Г. Інституалізація екологічних інтересів у суспільстві соціогенних ризиків. Київ : Інститут соціології НАН України, 2002. 380 с.
62. Тарасенко М.Ф. Філософські аспекти відношення людина-природа. Київ : Наукова думка, 1975. 116с.
63. Тонкіх І.Ю. Інтернет-журналістика. Жанри в інтернеті. Навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. 217 с.
64. Тонкіх І. Ю. Специфіка подання новин в українських Інтернет-ЗМІ. *Психолінгвістика*. 2011. Вип. 8. С. 205–210.
65. Туманов О. О. Статистичне оцінювання розвитку соціальних медіа в Україні : автореф. дис. на здоб. наук. ст. канд. екон. н. : 08.00.10 – статистика. Київ, 2021. 23 с.
66. Федоряк М. М., Москалик Г. Г. Основи екології. Чернівці : ЧНУ, 2009. 336 с.
67. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Тернопіль, 2006. 21 с.
68. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб.]. 2-ге вид., доп. Київ : Академія, 2010. 456 с.
69. Фридман М. Шарон, Фридман А. Кеннет. Пособие по экологической журналистике. Москва : ТАСИС, 1998. 102 с.
70. Чабаненко М. В. Ч 121 Мультимедійність в інтернет-журналістиці : навчальнометодичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра

спеціальності «Журналістика» освітньо-професійної програми «Журналістика» денної та заочної форм навчання. Запоріжжя : Просвіта, 2018. 80 с.

71. Чернікова О. В. Підготовка майбутніх учителів біології до формування екологічної культури старшокласників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Одеса, 2004. 27 с.

72. Черняков Б. І. «Зображальна журналістика як предмет і як об'єкт журналістикознавчого дослідження» Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. Центр вільної преси. 1998. С. 79.

73. Шевченко В. Е. «Особливості застосування та функціональність зображальної мови медіа». *Форми візуалізації в сучасному журналі : монографія*. Київ : Паливода А. В., 2013. С. 12–18 .

74. Шемшученко Ю.С. Правовые проблемы экологии. Киев : Наук. думка, 1989. 231 с.

75. Шкондин, М. В. Система СМИ и ее среда. *Типология средств массовой информации*. Москва, 2001. С. 15–31.

76. Шнайдер В. Р. П.-Й. Новий посібник з журналістики та онлайн-журналістики. Перекл. з нім. В. Климченко; за загал. ред. В. Іванова Київ : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2014. 358 с.

77. Яницкий О.Н. Экологическая социология (программа курса) // *Социологические исследования*. 1997. № 2. С. 125–129.

78. Common Country Assessment for Ukraine. Kyiv: United Nations Contry Team, 2004. 123 p.

79. McCombs M. The Agenda-setting Function of Mass-Media / M. McCombs, D. Shaw. *Public Opinion Quarterly*. 1972. Vol. 36, № 3. P. 176–187.

Електронні ресурси:

80. Долженкова К. С. Особливості ефективної взаємодії соціальних мереж та українських інтернет-ЗМІ: наукова робота. URL : https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/nmc.nd/student_nauka/2017-2018/roboty_peremozhciv/suchasn-zhurn.pdf. (дата перегляду: 21.11.2021).

81. Гродзинський Д. М. Екологічні глобальні проблеми. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн]* / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18692 (дата перегляду: 26.11.2021).

82. Гродзинський Д. М. Екологія. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн]* / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18695 (дата перегляду: 21.11.2021).

83. Доповідь голови Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України Івана Драча на міжнародному конгресі «Інформаційне суспільство в Україні – стан, проблеми, перспективи». (25-27 вересня 2000. Київ, Україна). URL: <http://www.sciptrb.gov.ua/documents/docs/03.doc>. (дата перегляду: 22.11.2021).

84. Законодавчі та нормативно-правові акти, що розглядаються у статті, наведено відповідно до офіційного сайту Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua. (дата перегляду: 20.09.2021).

85. Карамушка В. І. Екологічна свідомість. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн]* / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=18684 (дата перегляду: 26.11.2021)

86. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Розпорядження Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. Київ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>. (дата перегляду: 22.11.2021).

87. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2021 р. № 443-р. Київ. URL :

[https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443?fbclid=IwAR01ixIC07Q-](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443?fbclid=IwAR01ixIC07Q-PVKcrxyYD2saBZcgCIRmnrGND5FLhOhHb7rX5mwQZG6Yv5k)

[PVKcrxyYD2saBZcgCIRmnrGND5FLhOhHb7rX5mwQZG6Yv5k](https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-dij-z-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-na-period-do-2025-roku-i210421-443?fbclid=IwAR01ixIC07Q-PVKcrxyYD2saBZcgCIRmnrGND5FLhOhHb7rX5mwQZG6Yv5k). (дата перегляду: 22.11.2021).

88. Становище української мови в Україні: аналітичний огляд 6.11.2020.

URL : <https://prostirsvobody.org/img/ck341/plugins/filemanager/browser/default/images/Stan.pdf>. (дата перегляду: 22.11.2021).

89. Фісенко Т.В. Соціальні інтернет-мережі як засоби задоволення інформатеринських потреб. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2010. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nzizh/2010_41/Fisenko.pdf (останній перегляд 5 листопада 2019 року). (дата перегляду: 22.10.2021).

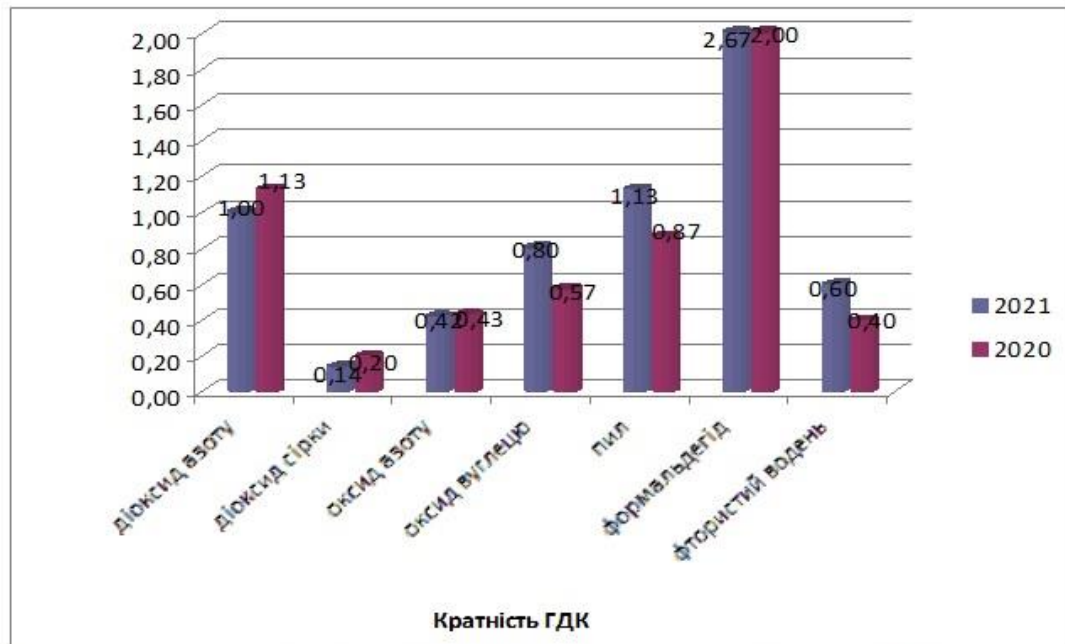
90. Goldsmith E. The next thirty years. *The Ecologist*. 2000. Vol. 30, № 4. URL : <http://www.edwardgoldsmith.com/page32.html>. (дата перегляду: 06.10.2021).

91. Goldsmith E. The two ecologies. *The Ecologist*. 1975. Vol. 5, № 10. URL : <http://www.edwardgoldsmith.com/page73.html>. (дата перегляду: 16.09.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Показники середньомісячної концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі у Львові, представлені сайтом Департаменту екології та природних ресурсів Львівської облдержадміністрації (<https://deplv.gov.ua>).

Середньомісячні концентрації забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Львова (у долях ГДК) за червень 2021 року і в порівнянні з червнем 2020 року

Додаток Б

Скріншоти сторінки сайту аграрного інформаційного агентства «Agravery.com» (<https://agravery.com>) від 13 березня 2019 – «Наслідки підпалів в Ірпені та Жовкві»

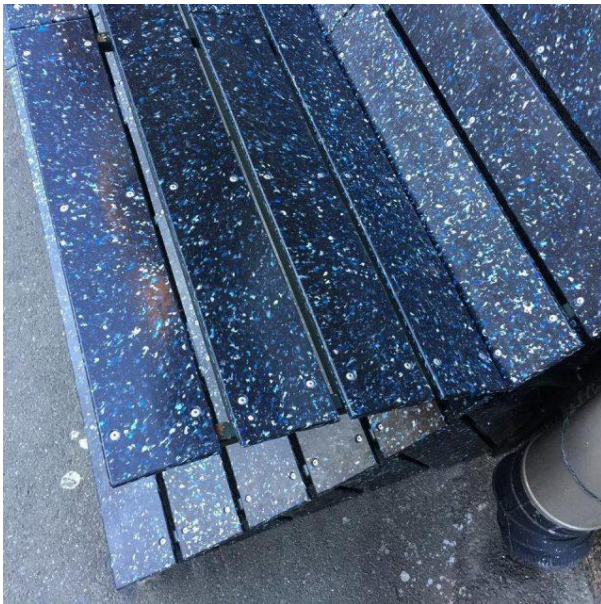
Додаток В

Скріншот сторінки сайту ДП «Боднарівка» (<https://bodnarivkaeko.lviv.ua>) – «Сортування сміття»

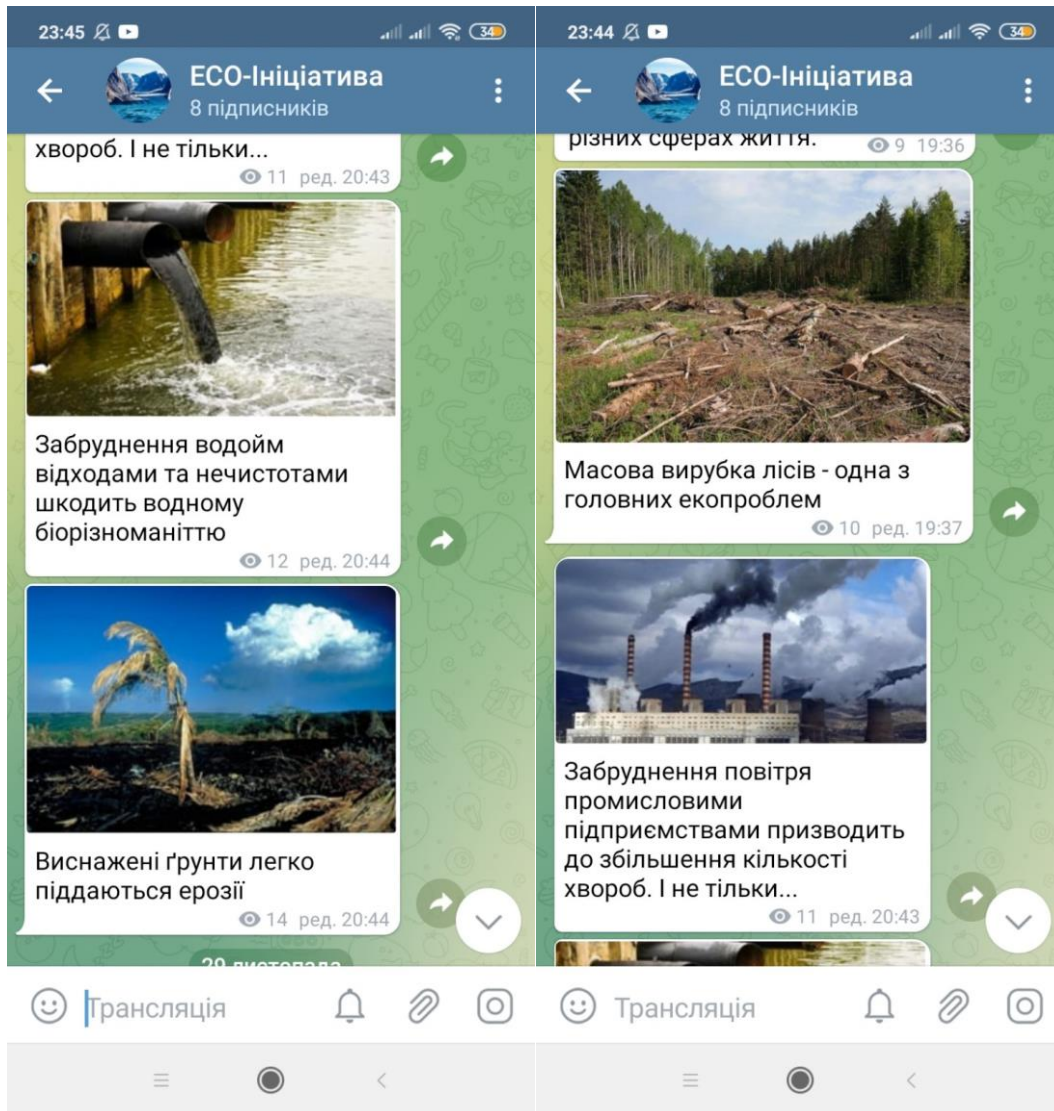
Додаток Г

Скріншот статті сайту LVIV.COM (<https://lviv.com>) «У Києві встановили лавку з пластикових кришок – подивись, як вигляда» від 2 квітня 2019 року.

Додаток Д

Скріншоти сторінок екоблогу «ЕСОініціатива»

Додаток Е

Скріншот сторінки екоблогу «ЕСО-ініціатива» з посиланням на текст статті про таблички, виставлені в польському місті Рибник, «Ми тут не збираємо листя»

Додаток Є

Скріншот сторінки екоблогу «ЕСО-ініціатива» з посиланням на текст статті про запатентовану в Запоріжжі технологію переробки опалого листя на паливні брикети

